Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
25.5.2026

erityisasiantuntija Helinä Tiura-Virta

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 182/2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä vastinetta asiantuntijakuulemisissa saamiensa lausuntojen, perustuslakivaliokunnan lausunnon 14/2026 vp sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon 8/2026 vp johdosta koskien hallituksen esitystä 182/2025 vp.

1 Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, ”että 1. lakiehdotuksen 7 luvun 2 §:n 1 momentin tiedon luovuttaminen on sidottu tarpeellisuutta koskevaan vaatimukseen, mutta sen kattamia tietosisältöjä ei ole lueteltu tyhjentävästi perustuslakivaliokunnan edellä kuvatussa vakiintuneessa tulkintakäytännössään edellytetyllä tavoin. Sama huomio koskee myös 4. lakiehdotuksen 17 a §:n 1 momenttia ja 5. lakiehdotuksen 4 luvun 2 §:n 1 momenttia. Kyseisiä lakiehdotuksia on muutettava siten, että luovutettavien tietojen *tietosisällöt määritellään säännöksessä sääntely-yhteys huomioon ottaen tyhjentävästi tai tietojen luovuttaminen kytketään välttämättömyyteen*. *Tämä on edellytyksenä 1., 4. ja 5. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.”* (Kappale 11; kursivoinnit tässä.)

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lisäksi sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta huomiota siihen, että ”niin 1. lakiehdotuksen 7 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentissa, 4. lakiehdotuksen 17 a §:n 1 ja 2 momentissa kuin myös 5. lakiehdotuksen 4 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentissa viitataan tärkeään yleiseen ja yksityiseen etuun perusteena tietojen luovuttamiselle. Ehdotettu sääntely muodostuu tältä osin huomattavan avoimeksi ja tiedonluovutussäänteyyn kohdistuvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta ongelmalliseksi. Hallintovaliokunnan tulee täsmentää ehdotettua sääntelyä. *Tämä on edellytyksenä 1., 4. ja 5. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.* Täsmentäminen on perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan mahdollista esimerkiksi hallituksen esityksen perusteluissa (s. 79) yleisen ja yksityisen edun sisällöstä esitettyjen huomioiden perusteella.” (Kappale 12; kursivoinnit tässä.)

Elinkeinoelämän keskusliitto toteaa, että se kannattaa tietojen luovutussääntelyyn ehdotettuja muutoksia. ”Ehdotetulla sääntelyllä varmistettaisiin, että rikosten ennalta ehkäiseminen tehostuu. Erityisesti suunnitelmalliseen, toistuvaan ja ammattimaiseen rikollisuuteen voitaisiin näin puuttua huomattavasti nykyistä paremmin ja ennalta ehkäistä rikoksia ja niistä syntyviä vahinkoja, jos oikea-aikainen molempiin suuntiin tapahtuva tiedonvaihto olisi mahdollista yksittäistapauksissakin. Olemme tyytyväisiä, että jatkovalmistelussa ehdotettujen säännösten perusteluita on parannettu ja niissä mainitaan myös mm. ammattimaisesti toteutetut myymälävarkauksien sarjat esimerkkinä tilanteista, joissa tietojenanto-oikeus olisi olemassa. On tärkeää, että ei katsota vain yksittäisiä tekoja, vaan ymmärretään myös sarjamaisten tekokokonaisuuksien haitalliset kokonaisvaikutukset ja mahdollistetaan

niiden tehokkaampi katkaiseminen tiedonvaihdon avulla.”

Huoltovarmuuskeskuksen mukaan ”esitys laajentaa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa ja mahdollistaa sen, että poliisi ja muut turvallisuusviranomaiset voivat saada sekä luovuttaa tietoja aiempaa joustavammin rikosten ehkäisyyn ja turvallisuusuhkien torjuntaan. Tämä on huoltovarmuuden kannalta ratkaisevaa, koska tilannekuvan oikea-aikaisuus ja eri viranomaisten tiedon yhteen sovittaminen muodostavat koko varautumisjärjestelmän perustan. Tehokas tiedonvaihto tukee energiantuotannon, logistiikan, vesihuollon ja digitaalisen infrastruktuurin jatkuvuutta kaikissa häiriötilanteissa.”

Huoltovarmuuskeskus toteaa, että ”huoltovarmuuskeskus ja elinkeinoelämä toimivat yhdessä elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseksi. Hallituksen esitys konkretisoi tätä yhteistyötä luomalla mekanismin, jonka avulla poliisi voi luovuttaa tietoja kriittisille toimijoille esimerkiksi uhkien torjumiseksi tai häiriöiden ehkäisemiseksi. Tämä vahvistaa lainsäädännön kokonaisuutta niin, että myös koko huoltovarmuusjärjestelmä saa käyttöönsä ajantasaisempaa ja täsmällisempää tietoa.” Huoltovarmuuskeskus pitää myös Puolustusvoimien tiedonluovutusmahdollisuutta hyvänä uudistuksena. Huoltovarmuuskeskus pitää myös tärkeänä, että kokonaisuudessa huomioidaan sen lakisääteiset tiedonsaantioikeudet sekä sen lakisääteinen tehtävä huolehtia huoltovarmuuden ennakointi- ja analyysityöstä sekä ylläpitää säännöllistä tilannekuvaa huoltovarmuuden kannalta kriittisten toimialojen huoltovarmuustilanteesta ja jakaa tilannekuvaa valtioneuvostolle, muille viranomaisille, Huoltovarmuusneuvostolle ja sektoreille, pooleille ja toimikunnille. Se toteaa, että on tarkoituksenmukaista rakentaa toimintamalleja, jotka eivät ole päällekkäisiä vaan toisiaan tukevia.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ”esitetyillä muutoksilla vähennetään nykyiseen sääntelyyn liittyviä tulkinnallisia epäselvyyksiä, mikä on ollut omiaan heikentämään viranomaisten tiedonvaihtoon liittyvää yhteistyötä. Selkeämmän sääntelyn myötä poliisilla on jatkossa paremmat edellytykset toteuttaa erityisesti rikostorjuntaa ja toimia yhteistyössä eri tahojen kanssa yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseksi. Muutoksilla tuetaan myös hallinnollisen rikostorjunnan tavoitteita, mikä on yksi keskeisistä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntakeinoista. Erityisesti oma-aloitteisen tiedonluovutuksen sääntelyä pidetään tervetulleena muutoksena. Nykyinen epäselvä tilanne on johtanut jopa virkarikossyytteisiin yksittäisten virkamiesten osalta, mitä ei ole missään nimessä pidettävä tyydyttävänä.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ehdottaa perustuslakivaliokunnan säätämisjärjestyskysymyksenä esitetyn edellytyksen johdosta, että esitettyjen poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momentin, rajavartiolaitoksen hallintolain 17 a §:n 1 momentin ja Tullin rikostorjuntalain 4 luvun 2 §:n 1 momentin mukainen tietojen luovuttaminen sidottaisiin välttämättömyyteen, sillä ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi kaikkia niitä tietoja, joita nämä viranomaiset voisivat moninaisissa tehtävissään joutua luovuttamaan. Poliisi voisi poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla luovuttaa oma-aloitteisesti esimerkiksi ulosottoviranomaiselle tapauskohtaisen harkinnan perusteella välttämättömät tiedot poliisin toimenpiteen kohteena olevista rahavaroista yksittäisessä tilanteessa.

Sisäministeriö ehdottaa, että perustuslakivaliokunnan täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta koskeva säätämisjärjestyskysymyksenä esitetty edellytys koskien ”yleiseen ja yksityiseen etuun” sidottua tietojen antamista poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 ja 2 momenteissa, Rajavartiolaitoksen hallintolain 17 a §:n 1 ja 2 momenteissa sekä Tullin rikostorjuntalain 4 luvun 2 §:n 1 ja 2 momenteissa huomioitaisiin seuraavasti. Pykälien 1 momenteissa ”yleisen edun” sijasta säädettäisiin hallituksen esityksen perustelujen mukaisesti luovuttamisen edellytyksenä ”järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittaminen tai rikoksen ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen”. Pykälien 2 momenteissa sanamuoto olisi muuten sama, mutta tietojen luovuttaminen olisi sidottu ”vakavan” rikoksen ennalta estämiseen paljastamiseen ja selvittämiseen, koska 2 momentin tiedon saajaa ei ole rajattu. Esityksen mukaisesti tietojenvaihto vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden ennalta estämiseksi on

yksi keskeisistä lakimuutoksen taustalla olevista tarpeista sekä liittyy hallitusohjelman tavoitteisiin. Koska tietojen antaminen on sidottu yksittäistapaukseen, kysymys olisi yksittäisestä tilanteesta, jossa luovuttaminen voisi tapahtua, jos poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli arvioisi sen olevan välttämätöntä säännöksen edellytysten mukaisesti. Järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvä tehtävä viittaisi muun muassa hallinnolliseen rikostorjuntaan. Hallinnollisella torjunnalla tarkoitetaan erityyppisiä viranomaisten käytössä olevia keinoja, joilla pyritään ennaltaehkäisemään yhteiskunnan laillisen infrastruktuurin käyttö erityisesti rikolliseen toimintaan. Tavoitteena on muun muassa huolehtia siitä, ettei yksittäisillä viranomaispäätöksillä, kuten lupapäätöksillä, edistetä järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä tai mahdollisteta rikollisen toiminnan jatkamista. Järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisen torjunnan osalta keskeistä on tiedonvaihto eri viranomaisten ja toimijoiden välillä. Järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittamiseen liittyvä tilanne olisi esimerkiksi esityksessä kuvattu tapaus, jossa poliisi antaisi tiedon kunnalle, että sen tilojen vuokraajana on järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä ryhmä. Tiedon luovuttaminen olisi mahdollista myös rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi yksittäisessä välttämättömässä tilanteessa.

Yksityisen edun osalta hallituksen esityksessä on todettu, että tärkeä yksityinen etu voisi liittyä esimerkiksi siihen, että tietojen luovuttamisen voidaan katsoa olevan lapsen tai nuoren edun mukaista esimerkiksi moniviranomaisyhteistyössä. Painava syy tärkeän yksityisen edun suojaamiseksi voisi olla myös tilanteessa, jossa tietoa luovutettaisiin esimerkiksi järjestötyöntekijälle etsintäkuulutetusta lapsesta tai nuoresta, jos tällä voitaisiin edesauttaa haavoittuvassa asemassa olevan lapsen tai nuoren löytämistä. Sisäministeriö ehdottaa, että esityksen mukainen ”yksityinen etu” korvattaisiin 1 ja 2 momenteissa ”lapsen edulla tai muulla tärkeällä yksityisellä edulla”. Lapsen edulla viitataan mm. esitöissä kuvattuihin esimerkkeihin. Lapsen edun käsite sisältyy kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, erityisesti YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista (SopS 59—60/1991), ja Suomessa lapsen edusta säädetään tarkemmin mm. lastensuojelulaissa (417/2007). Esitetyssä säännöksessä lapsen edulla viitattaisiin lapsen suojeluun eli hänen oikeuksiensa turvaamiseen, mikä poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin tehtävien yhteydessä tarkoittaisi erityisesti lapsen hengen, terveyden ja koskemattomuuden suojaamista. Lapsella tarkoitettaisiin alaikäistä henkilöä, eli se kattaisi myös nuoret, jotka eivät ole täyttäneet 18 vuotta.

Sisäministeriö katsoo, että ”muu tärkeä yksityinen etu” olisi kyseisessä momentissa poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiedon luovutuksen kannalta välttämätön, koska näiden viranomaisten moninaisissa tehtävissä tulee eteen tilanteita, joissa yksityisen tahon eli luonnollisen henkilön tai yksityisen oikeushenkilön oikeuksien suojaamiseksi tiedon luovuttaminen voi olla välttämätöntä. Tällaisia tilanteita tulee eteen esimerkiksi viranomaisten välisessä monialaisessa yhteistyössä, jota tehdään eri ihmisryhmien hyväksi, lasten lisäksi muun muassa täysi-ikäisten nuorten sekä lähisuhdeväkivallan uhrien hyväksi. Yksityisellä edulla viitataan siihen, että tiedon luovuttaminen tapahtuisi kyseisen yksityisen tahon edun hyväksi, eli sillä edistettäisiin kyseisen yksityisen tahon oikeuksia ja etuja. Yksityisen oikeushenkilön osalta muu tärkeä yksityinen etu voisi koskea tilanteita, jotka liittyisivät esimerkiksi myymälävarkauksien sarjoihin. Tärkeä-sana korostaa, että mikä tahansa yksityinen etu ei tulisi kyseeseen, vaan edun olisi oltava tärkeä, eli sen tulisi liittyä yksityisen tahon keskeisiin perusoikeuksia ilmentäviin etuihin, joiden suojaamisen kannalta tiedon luovuttaminen olisi välttämätöntä.

Mitä tulee Huoltovarmuuskeskuksen mainitsemiin seikkoihin, sisäministeriö yhtyy näkemykseen, että esityksellä edistetään yhteistyötä ja tiedonvaihtoa huoltovarmuuden turvaamiseksi. Sisäministeriön näkemyksen mukaan poliisilain 7 luvun 2 §:n 3 momenttiin ehdotetulla tiedonluovutuksella kriittisille toimijoille, kuten myös Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Puolustusvoimien vastaavilla säännöksillä, mahdollistettaisiin viranomaisten tiedonvaihto entistä paremmin. Esitetyn säännöksen soveltamiseen ei vaikuttaisi se, mitä muualla laissa on säädetty muiden viranomaisten tiedonsaantioikeuksista, eikä esitetty säännös myöskään rajoittaisi muualla laissa säädettyjä tiedonsaantioikeuksia.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
25.5.2026

Näillä perusteilla sisäministeriö ehdottaa seuraavia muutoksia lakiehdotuksiin (lisäykset esitykseen lihavoituina, poistettavat yliviivattuina):

1. lakiehdotus: poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentit:

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, *jos tietojen luovuttaminen on yksittäistapauksessa ~~tarpeen~~ **välttämätöntä** poliisille tai muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän vuoksi. Lisäksi poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa edellä tarkoitettuja tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä ~~tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi~~ **järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi, rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi taikka lapsen edun tai muun tärkeän yksityisen edun suojaamiseksi**.* Tietojen luovuttamisesta turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi säädetään erikseen laissa.

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi**,** ~~*tai tärkeän yleisen ja yksityisen edun*~~ ***järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi, vakavan rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, lapsen edun tai muun tärkeän yksityisen edun*** *suojaamiseksi* taikka *kansallisen* turvallisuuden *suojaamiseksi*.

- - - -

5. lakiehdotus: Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 4 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentit

Tulli saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle*, jos tietojen luovuttaminen on yksittäistapauksessa ~~tarpeen~~ **välttämätöntä** Tullille tai muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän vuoksi. Lisäksi Tulli saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa edellä tarkoitettuja tietoja viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä ~~tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi~~ **järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi, rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi taikka lapsen edun tai muun tärkeän yksityisen edun suojaamiseksi.***

Tulli saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi**,** ~~*tai muun tärkeän yleisen tai yksityisen edun*~~ ***järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi, vakavan rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, lapsen edun tai muun tärkeän yksityisen edun suojaamiseksi*** *taikka kansallisen* turvallisuuden *suojaamiseksi.*

- - - -

edellytyksenä 1., 3. ja 5. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.” (Kappale 17, kursivoinnit tässä.)

Perustuslakivaliokunta ”kiinnittää huomiota siihen, että esityksen perustelujen valossa poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen telepäätelaitteen yksilöivien tietojen tai palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi tarpeellisten tietojen luonne jää varsin avoimeksi. Valiokunnan käsityksen mukaan sääntely vaikuttaa mahdollistavan sellaisten tietojen saamisen, joista on tietoja kokoamalla ja yhdistämällä mahdollista tehdä pelkkää tunnistamista laajempia päätelmiä tietojen kohteista. Tätä ei perustuslakivaliokunnan mielestä voida pitää perustuslain 10 §:ssä säädetyn kannalta ongelmattomana. Ehdotuksen oikeasuhtaisuuden kannalta sääntelyä on välttämätöntä muuttaa siten, että tietojen saamisen edellytykseksi säädetään nyt ehdotetun tietojen tarpeellisuuden sijaan tietojen välttämättömyys. Samanlainen muutos on välttämätöntä tehdä myös 3. lakiehdotuksen 20 §:n 2 momentille ja 5. lakiehdotuksen 2 luvun 14 §:n 2 momentille. *Nämä muutokset ovat edellytyksenä sille, että 1., 3. ja 5. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.”* (Kappale 25, kursivoinnit tässä.)

Liikenne- ja viestintäministeriö kannattaa esityksen tavoitetta parantaa ja selkeyttää viranomaisten tiedonsaantioikeuksia, mutta kiinnittää huomiota siihen, että muutos on varsin merkittävä. ”Säännös kattaisi aiempaa huomattavasti laajemman joukon erilaisia toimijoita, sillä tietoyhteiskunnan palvelun määritelmä kattaa suuren joukon palveluita, kuten esimerkiksi sosiaaliset mediat, blogialustat, videosivustot, onlinepelit ja pelisovellukset. Esitetyn muutoksen myötä yksityiselle sektorille kohdistuvien tietopyyntöjen määrän voidaan siis odottaa lisääntyvän.”

Pakolaisneuvonta ”vastustaa ehdotettua muutosta ja tietojensaantioikeuden merkittävää laajentamista. Esityksestä ei selviä lähellekään riittävästi mitä yksityisiä yhteisöjä ja henkilöitä siinä tarkoitetaan eikä myöskään missä tilanteissa ja millä edellytyksillä poliisi voisi velvoittaa näitä yksityisiä yhteisöjä ja henkilöitä antamaan tietoja. Ehdotukselle ei ole esitetty oikeusvaltiossa edellytettyjä asianmukaisia perusteita eikä se täytä rajoituksen tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksia.”

Huoltovarmuuskeskus toteaa, että ”esityksessä päivitetään Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Puolustusvoimien tiedonsaantioikeudet vastaamaan poliisin uudistettua sääntelyä. Tämä luo yhtenäisen ja tehokkaan moniviranomaistoimintamallin, joka on välttämätön esimerkiksi rajaturvallisuuden, ulkomaankaupan sujuvuuden ja puolustusvalmiuden kannalta. Tarvittavien tietojen saatavuus oikea-aikaisesti vähentää riskejä toimitusketjujen keskeytymiseen, kriittisten materiaalien saatavuuden heikkenemiseen tai logististen solmukohtien toimimattomuuteen. Näin esitys osaltaan vahvistaa huoltovarmuuden kannalta välttämättömiä strategisia kokonaistoimintoja.”

Keskusrikospoliisi pitää poliisilain 4 luvun 3 §:ään esitettyjä muutoksia ”kokonaisuudessaan perusteltuina ja ennen kaikkea nykyistä tulkintakäytäntöä selkeyttävinä. Rikoksen estämistä koskevan maininnan muutos rikosten ennalta estämiseksi on kannatettava muutos ja se korostaa poliisin tehtäväkentän laajuutta yksittäisten rikosten estämisestä laajempiin preventiivisiin toimiin.”

Sisäministeriön vastaus: Koska asia on säätämisjärjestyskysymys, sisäministeriö ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta, että esitetyissä poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 ja 2 momenteissa, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:n 1 ja 2 momenteissa sekä Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:n 1 ja 2 momenteissa tarpeellisuusedellytys muutettaisiin välttämättömyysedellytykseksi.

Sisäministeriö kuitenkin korostaa, että voimassa olevassa poliisilain säännöksessä tiedonsaanti on perustunut tarpeellisuuteen, eikä tämä kynnys ole tiettävästi aiheuttanut käytännössä ongelmia. Sisäministeriön näkemyksen mukaan poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentissa sekä Rajavartiolaitoksen ja Tullin vastaavissa säännöksissä on lueteltu luovutettavat tiedot varsin kattavasti ja sillä tarkkuudella, joka

tässä sääntely-yhteydessä säädöstekstissä on mahdollista. Säännöksessä tiedonsaannin tulisi siten perustua perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti tarpeellisuuteen. Säännöksen mahdollistaman tietopyynnön tarkoituksena on ainoastaan tunnistaa sähköisen viestintävälineen käyttäjän henkilöllisyys, mitä myöskään EUT ei ole pitänyt vakavana puuttumisena yksilön oikeuksiin (ks. jakso 2.3). Ilman mahdollisuutta tunnistaa rikoksiin keskeisesti liittyvien viestintäpalveluiden käyttäjiä ja tilaajia poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli eivät välttämättä voi selvittää tietoverkkoympäristössä tehtyjä taikka niitä hyväksikäyttäen tehtyjä rikoksia. Ottaen huomioon, että yhä suurempi osa rikoksista tapahtuu verkossa, ei ole yhteiskunnan edun mukaista, että poliisilla ei ole riittävästi lakisääteisiä keinoja puuttua tällaiseen rikollisuuteen. Kun tiedonsaanti joudutaan nyt säätämisjärjestyskysymyksenä sitomaan välttämättömyyteen, on riskinä, että toisin kuin lakiesityksessä ehdotettu sanamuoto, tämä voi heikentää poliisin tiedonsaantia suhteessa voimassa olevaan lakiin ja siten vaikuttaa poliisin mahdollisuuksiin torjua erityisesti verkossa tapahtuvaa rikollisuutta, mikä on vastoin lakiesityksen ja hallitusohjelman tavoitteita sekä yhteiskunnan etua. Tältä osin on syytä huomioida Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapaus K.U. v. Finland 2008, jossa oli kysymys verkossa tehdystä rikoksesta ja IP-osoitteen luovuttamisesta poliisille sen selvittämiseksi. Kyseisessä tapauksessa tehokasta rikostutkintaa ei voitu koskaan käynnistää eikä rikoksen tekijää tunnistaa, mikä johtui siitä, että lainsäädäntö ei edellyttänyt kyseisen tiedon luovuttamista poliisille. EIT totesi, että vaikka sananvapaus ja viestinnän luottamuksellisuus ovat ensisijaisia näkökohtia ja televiestintä- ja internetpalvelujen käyttäjillä on oltava takuu siitä, että heidän yksityisyyttään ja sananvapauttaan kunnioitetaan, tämä takuu ei voi olla ehdoton, vaan sen on toisinaan väistyttävä muiden oikeutettujen vaatimusten, kuten epäjärjestyksen tai rikosten ennalta estämisen taikka muiden oikeuksien ja vapauksien suojaamisen tieltä (kohta 49). Sisäministeriö pyytää hallintovaliokuntaa ottamaan tämän näkökohdan huomioon.

Mitä tulee esityksessä ehdotettuun rikosten ennalta estämiseen yhtenä tiedonsaannin tarkoituksista, rikosten ennalta estämiseen kuuluvissa tehtävissä voidaan torjua rikoksia myös aikaisemmassa vaiheessa kuin mitä rikoksen estämisellä tarkoitetaan. Rikoksen estäminen, joka määritellään poliisilain 5 luvun 1 §:ssä, kuuluu niin ikään alakäsitteenä rikosten ennalta estämisen käsitteen piiriin. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että poliisilla, Rajavartiolaitoksella ja Tullilla on mahdollisuus omien toimivaltuuksiensa puitteissa saada tietoja rikosten ennalta estämiseen liittyvissä tehtävissä. Sisäministeriön näkemyksen mukaan poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momenttiin, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:n 1 momenttiin ja Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:ään lisättäväksi ehdotettu välttämättömyysedellytys rajoittaisi tietojen saantia siinä määrin, että esitykseen sisältyvän rikosten ennalta estämistä koskevan käsitteen muuttaminen rikoksen estämiseksi ei sisäministeriön näkemyksen mukaan olisi tarpeen. Välttämättömyys asettaisi tiedonsaannille korkean kynnyksen, ja tiedon pyytäjän olisi perusteltava tietojen välttämättömyys tapauskohtaisesti.

Sisäministeriö ehdottaa lisäksi, että poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentissa, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:n 2 momentissa ja Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:n 2 momentissa säädettäisiin sanamuodoksi aiemman ”tunnistamiseksi tarpeellisten tietojen” sijasta ”tunnistamiseksi tarvittavat tiedot”. Kyseisessä lauseessa sana ”tarpeellinen” muutettaisiin, jotta se ei aiheuttaisi tulkinnallista ristiriitaa samassa virkkeessä olevan välttämättömyysedellytyksen kanssa. Tunnistamiseksi tarvittavilla tiedoilla viitataan tietoihin, joiden avulla henkilö tunnistetaan. Niiden saaminen olisi kuitenkin virkkeessä sidottu välttämättömyyteen poliisille, Rajavartiolaitokselle tai Tullille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt täsmennystä koskien yksityistä yhteisöä tai henkilöä. Yksityisellä yhteisöllä tarkoitetaan säännöksessä yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä, joita ovat muun muassa yhtiöt ja yhdistykset. Myös säätiö on useissa laeissa määritelty yhteisöksi (ks. esim. yritys- ja yhteisölaki 244/2001, 2 §; tuloverolaki 1535/1992, 3 §). Tässä säännöksessä käsitettä on tarkoitettu tulkittavan laajasti koskien kaikkia yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä, myös säätiöitä. Kun poliisi,

Rajavartiolaitos tai Tulli pyytävät tietoa yhteisöltä, tällä tarkoitetaan, että tiedon antaa yhteisön edustaja sen mukaisesti, miten yhteisössä on työnjako tietopyyntöasiassa järjestetty. Työnjaolla ei voida kuitenkaan kiertää velvollisuutta antaa tietoja esimerkiksi sillä perusteella, että asiasta vastaava henkilö ei olisi sillä hetkellä paikalla.

Yksityisellä henkilöllä tarkoitetaan luonnollista henkilöä, jolta poliisi pyytää tietoja yksityisenä henkilönä eikä oikeushenkilön edustajana. Yksityinen henkilö voi olla esimerkiksi silminnäkijä tai muu henkilö, jolla on tietoa esimerkiksi rikospaikan ympäristöstä ja siellä liikkuneista henkilöistä. Tilanteet ovat niin moninaisia, että lain sanamuodossa ei voida rajata yksityistä henkilöä, koska tämä voisi johtaa siihen, että tiedonsaanti joidenkin rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja selvittämisen osalta estyisi. Pykälien tarkoituksena on mahdollistaa, että poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli voivat pyytää yksittäisessä tilanteessa tiedon miltä tahansa poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Tullin yksittäiseen tehtävään liittyvältä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. Säännökset mahdollistavat tietojen antamisen yksityisiä tahoja sitovien salassapitosäännösten estämättä. Koska säännöksiä ehdotetaan rajattavaksi perustuslakivaliokunnan edellytyksen mukaisesti välttämättömään, on selvää, että poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli voisivat pyytää tietoja vain sellaiselta taholta, jonka osalta tiedonsaanti yksittäisessä tapauksessa on välttämätöntä. Sisäministeriön näkemyksen mukaan ”yksityinen yhteisö tai henkilö” kuvaa sanamuodossa tarkalleen niitä tahoja, joilta poliisi voi säännöksen tarkoittamissa tilanteissa pyytää tiedon.

Sisäministeriö korostaa myös sitä, että esitetyn sääntelyn tulkinnassa ja soveltamisessa on huomioitava poliisin tietojen saantia ja luovuttamista koskeva sääntelykokonaisuus. Poliisilain tiedonsaantisäännös on yleissäännös, ja siten erityislaissa säädetyt tarkemmat edellytykset tulisivat ensisijaisesti sovellettaviksi. Esimerkiksi esitutkintalaissa säädetyt poliisin tiedonhankintakeinot ovat erityissäännöksiä poliisilain tiedonsaantisäännöksiin nähden, ja esimerkiksi esitutkintalaissa säädetyt puuttamista ja kuulustelua koskevat edellytykset tulisivat sovellettaviksi esitutkinnan yhteydessä. Poliisin henkilötietolaissa puolestaan säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista edellytyksistä, muun muassa siitä, että erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn on oltava välttämätöntä. Poliisin henkilötietolain sääntelyä sovelletaan aina, kun poliisi käsittelee henkilötietoja, ellei laissa muuta säädetä. Sama koskee Rajavartiolaitoksen ja Tullin sääntelykokonaisuuksia.

Sisäministeriö ehdottaa lisäksi, että poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentin, Rajavartiolaitoksen henkilötietolan 20 §:n 2 momentin ja Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:n 2 momentin viimeiseen virkkeeseen lisättäisiin tarpeellisuuskriteeri. Säännöksissä tiedonsaanti kytkettäisiin muilta osin välttämättömyyskriteeriin, mutta tällainen kynnys olisi kohtuuttoman korkea tilanteessa, jossa poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli pyytävät jakeluosoitetietoja. Tällaiset tiedot eivät ole arkaluonteisia eivätkä lähtökohtaisesti salassa pidettäviä, vaan tavanomaisia tietoja. Lisäksi virkkeessä rajaus jakeluosoitetietoihin rajaa sääntelykonteksti huomioon ottaen tyhjentävästi perustuslakivaliokunnan kriteerien mukaisesti, mitä tarpeellisia tietoja tiedonsaantioikeus koskisi. Virkkeessä käytetyllä termillä ”vastaava” ei siten viitattaisi momentin ensimmäisen virkkeen välttämättömyysedellytykseen, vaan momentin ensimmäisessä virkkeessä määriteltyyn käyttötarkoitukseen sekä siihen, että kysymys on yksittäistapauksesta.

Näillä perusteilla sisäministeriö ehdottaa seuraavia muutoksia lakiehdotuksiin (lisäykset esitykseen lihavoituina, poistettavat yliviivattuina):

1. lakiehdotus: poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 ja 2 momentit:

Poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada *yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi* tai selvittämiseksi *tai henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka pidätettäväksi, vangittavaksi tai kiinniotettavaksi määrätyn etsintäkuulutetun tavoittamiseksi* ~~tarvittavia~~ ***välttämättömiä*** tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Poliisilla on *vastaava* oikeus saada 6 luvussa tarkoitetussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Poliisilla on yksittäistapauksessa oikeus pyynnöstä saada *viestinnän välittäjältä tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalta* yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot *tai palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi* ***tarvittavat*** ~~*tarpeelliset*~~ *tiedot*, jos tiedot ovat ~~tarpeen~~ ***välttämättömiä*** poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Poliisilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä ***tarpeellisia*** jakeluosoitetietoja.

_ _

3. lakiehdotus: henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n 1 ja 2 momentit:

Rajavartiolaitoksella on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada *yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä* Rajavartiolaitoksen *tutkittavien rikosten* ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi *tai henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka pidätettäväksi, vangittavaksi tai kiinniotettavaksi määrätyn etsintäkuulutetun tavoittamiseksi* ***välttämättömiä*** ~~*tarvittavia*~~ tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Rajavartiolaitoksella on *vastaava* oikeus saada rajavartiolain 27 §:*ssä tarkoitetussa tutkinnassa tarvittavia* tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Rajavartiolaitoksella on yksittäistapauksessa oikeus pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä saada *viestinnän välittäjältä tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalta* yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai*kka* teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot *tai palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi* ***tarvittavat*** ~~*tarpeelliset*~~ *tiedot, jos tiedot ovat* ***välttämättömiä*** ~~*tarpeen*~~ Rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi. Rajavartiolaitoksella on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä ***tarpeellisia*** jakeluosoitetietoja.

_ _

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
25.5.2026

5. lakiehdotus: rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 ja 2 momentit

Tullilla on oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä ***välttämättömät*** ~~tarvittavat~~ tiedot tullirikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi *tai henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka pidätettäväksi, vangittavaksi tai kiinniotettavaksi määrätyn etsintäkuulutetun tavoittamiseksi.* Tullilla on vastaava oikeus saada välttämättömät tiedot liiketoimintakiellon määräämisen edellytysten selvittämiseksi.

Tullilla on *yksittäistapauksessa* oikeus pyynnöstä saada *viestinnän välittäjältä tai tietoyhteiskunnan palveluntarjoajalta* yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot *tai palvelun käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi* ***tarvittavat*** ~~tarpeelliset~~ tiedot, jos tiedot ovat ~~tarpeen~~ ***välttämättömiä*** tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi *tai henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi*. Tullilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä ***tarpeellisia*** jakeluosoitetietoja.

2.2 Esityksen 2. ja 6. lakiehdotus

Keskusrikospoliisi nostaa esiin, että poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 15 kohdassa mainitaan tiedonsaannin edellytyksenä ”rikosten estäminen”. Keskusrikospoliisi esittää myös tämän säännöksen osalta sanamuodon rikosten estäminen muuttamista muotoon ”rikosten ennalta estäminen”.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö kannattaa keskusrikospoliisin ehdotusta. Rikosten estäminen sisältyy käsitteenä rikosten ennalta estämiseen. Kyseisen säännöksen sanamuoto perustuu ensimmäiseen poliisin henkilötietolakiin (761/2003, kumottu) tehtyyn muutokseen (L 29/2015, HE 168/2014 vp). Säännös koskee tiedonsaantia matkustajatiedoista yksityisiltä yhteisöiltä. Sisäministeriö katsoo, että säännöksen tulisi olla käsitteiltään systemaattisesti yhdenmukainen esitetyn poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin sekä poliisilain 1 luvun 1 §:ssä säädettyjen poliisin tehtävien kanssa, kuten myös Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:n 1 momentin kanssa. Samoilla perusteilla sisäministeriö ehdottaa vastaavaa muutosta henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 16 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

Näillä perusteilla sisäministeriö ehdottaa seuraavia muutoksia lakiehdotuksiin (lisäykset esitykseen lihavoituina, poistettavat yliviivattuina):

2. lakiehdotus: henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 §:n 1 momentin 15 kohta:

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja *rekisteriensä* ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

_ _ _ _

15) rikosten ***ennalta*** estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä; oikeudesta saada tietoja lentoliikenteen matkustajarekisteristä säädetään lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetussa laissa (657/2019)*;*

_ _

6. lakiehdotus: henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 16 §:n 1 momentin 1 kohta

Tullilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja *rekisteriensä* ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

1) yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa sekä kulkuneuvoja ja kuljetettavia tavaroita koskevat tiedot tullirikosten ***ennalta*** estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi sekä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi; oikeudesta saada tietoja lentoliikenteen matkustajarekisteristä säädetään lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetussa laissa

_ _

2.3 Sääntelyn yhteensopivuus EU-oikeuden kanssa

Perustuslakivaliokunta ”kiinnittää lisäksi huomioita siihen, että hallituksen esityksestä puuttuu täsmällisempi arvio siitä, onko ehdotettu sääntely edellä käsitellyiltä osin Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä tällaisten tiedonsaantioikeuksien osalta omaksuttujen ehtojen mukaista. *Hallintovaliokunnan tulee varmistua ehdotetun sääntelyn EU-oikeuden mukaisuudesta.”* (Kappale 26, kursivoinnit tässä.)

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että se ”kiinnitti lausuntokierroksella sisäministeriön huomiota erityisesti ratkaisuun C-470/21 Hadopi. Ratkaisu on nyt käsiteltävän esityksen osalta merkityksellinen, sillä kyseisessä ennakkoratkaisussaan EUT käsittelee niitä edellytyksiä, joita viranomaisten tiedonsaantioikeuksiin etenkin IP-osoitteiden osalta tulee noudattaa. Ratkaisussa on käsitelty sitä, milloin tuomioistuimen ennakkovalvonta on edellytys tällaisten tietojen saamiselle. EUT on vakiintuneesti katsonut, että sen takaamiseksi, että edellytyksiä, joista jäsenvaltioiden on säädettävä varmistaakseen, että pääsy on rajattu täysin välttämättömään, noudatetaan käytännössä täysimääräisesti, on ”olennaista” se, että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten pääsy liikenne- ja paikkatietoihin edellyttää joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa (Hadopi C-470/21 kohta 124; vastaavasti tuomio 21.12.2016, Tele2 Sverige ja Watson ym., C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970, 120 kohta; tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 189 kohta; tuomio 2.3.2021, Prokuratuur (Sähköiseen viestintään liittyvien tietojen saannin edellytykset), C-746/18, EU:C:2021:152, 51 kohta ja tuomio 5.4.2022, Commissioner of An Garda Síochána ym., C-140/20, EU:C:2022:258, 106 kohta). Hadopi-ratkaisussaan EUT

käsittelee melko yksityiskohtaisesti vaatimusta tuomioistuimen suorittamaan valvontaan ennen viranomaisten pääsyä IP-osoitetta vastaaviin henkilöllisyyttä koskeviin tietoihin ja siitä poikkeamista (ratkaisun kohdat 123–151). Koska poliisilain 4 luvun 3 §:n muutoksilla on liityntä poliisin mahdollisuuksiin saada yksityisiltä palveluntarjoajilta tietoa ilman tuomioistuimen ennakkovalvontaa, olisi asiaa syytä arvioida myös ennakkovalvonnan tarpeellisuuden osalta, varsinkin siltä osin kuin säännös koskee viranomaisen pääsyä käyttäjien IP-osoitteisiin ja niitä vastaaviin muihin tietoihin."

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että "se on hallituksen esityksen valmistelussa kiinnittänyt huomiota etenkin siihen, miten esitys mahdollistaisi IP-osoitetietojen saannin ja käsittelyn. Esityksen mukaan käyttäjän tai tilaajan tunnistamiseksi tarpeellisilla tiedoilla tarkoitettaisiin esimerkiksi IP-osoitteita ja tarvittaessa lisäksi asiaan liittyviä lähdeporttitietoa ja aikaleimaa, eli päivämäärää ja kellonaikaa, tai näiden tunnisteiden teknisiä vastineita ja niihin liittyviä tietoja. Ministeriön mielestä esityksessä edelleen jää epäselväksi, että IP-osoitetieto aikaleimoineen ja päätelaitteen yksilöivä tieto on välitystieto, kun tietoa käsitellään viestinnän välittämiseksi. Ministeriö pitää tärkeänä, ettei poliisilain 4 luvun 3 §:n muutoksilla mahdollisteta esimerkiksi televalvonnan ja -kuuntelun edellytysten kiertämistä. Siten on hyvä, että esityksen perusteluissa on selvennetty, ettei poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisella tietopyynnöllä voitaisi kiertää muiden toimivaltuuksien käytölle asetettuja edellytyksiä. Esityksestä kuitenkin jää edelleen jossain määrin epäselväksi, madaltaako esitys välitystietojen hankkimisen kynnystä nykyisestä."

Oikeusministeriö katsoo, että "arvio välitystietojen käsittelyä koskevan EUT:n ratkaisukäytännön merkityksestä esitettävän sääntelyn kohdalla ei ole aivan niin yksinkertainen, kuin säätämisjärjestysperusteluissa on katsottu. EUT on ratkaisukäytännössään arvioinut säilytysvelvollisuuden alaisten tietojen käsittelyn johdosta tapahtuvaa puuttumista perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa vahvistettuihin yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa koskeviin perusoikeuksiin. Tästä EUT:n ratkaisukäytännöstä on johdettavissa säilytysvelvollisuuden alaisten tietojen käsittelyä yleisemmin huomioitavia perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan mukaisia perusoikeuksia koskevia oikeusohjeita, jotka olisi keskeistä huomioida myös muilla perusteilla käsiteltävien välitystietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä esitettäessä. Lisäksi olisi huomattava, että myös jäljempänä käsitellyt (s. 7) henkilötietojen suojaa koskevasta EUT:n ratkaisukäytännöstä tulevat edellytykset, joiden mukaan henkilötietojen suojaan kohdistuvien puuttumisten tulee rajoittua täysin välttämättömään, ovat keskeisiä esitettävän tiedonsaantioikeuden kannalta. Edellä mainitun kannalta on huomattavaa, että esitettävä tiedonsaantioikeus antaisi poliisille oikeuden saada välitystietoja kaikkiin sen lakisääteisiin tehtäviin."

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö on jatkovalmistelun aikana selvittänyt EUT:n ratkaisun C-470/21 La Quadrature du Net ym. (ECLI:EU:C:2024:370) mahdollisen yhteyden esitettyyn sääntelyyn. Sisäministeriön näkemyksen mukaan kyseinen EUT:n ratkaisu ei edellytä, että esitetyn sääntelyn kaltainen poliisin tiedonsaanti pyynnöstä yksittäisessä tapauksessa edellyttäisi etukäteisvalvontaa. Ratkaisun kohdassa 128 todetaan: "On kuitenkin niin, että vaikka – kuten tämän tuomion 124 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee – unionin tuomioistuin on katsonut olevan "olennaista", että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten pääsy liikenne- ja paikkatietoihin edellyttää joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa, kyseinen oikeuskäytäntö on kehittynyt sellaisten kansallisten toimenpiteiden yhteydessä, jotka mahdollistavat vakavan rikollisuuden torjumiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi yleisen pääsyn kaikkiin säilytettyihin liikenne- ja paikkatietoihin riippumatta siitä, onko niillä edes välillinen yhteys tavoiteltuun päämäärään, ja jotka näin ollen merkitsevät vakavaa tai jopa "erityisen vakavaa" puuttumista kyseisiin perusoikeuksiin."

Edelleen ratkaisun 132 ja 133 kohtien mukaan: "Käänteisesti tätä ennakkovalvonnan vaatimusta ei ole tarkoitus soveltaa silloin, kun viranomaisen pääsystä henkilötietoihin aiheutuvaa puuttumista kyseisiin perusoikeuksiin ei voida pitää vakavana. Näin on silloin, kun on kyse pääsystä sähköisten viestintävälineiden käyttäjien henkilöllisyyttä koskeviin tietoihin pelkästään asianomaisen käyttäjän tunnistamista varten ilman, että mainittuja tietoja voidaan yhdistää suoritettua viestintää koskeviin

tietoihin, koska unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan näiden tietojen tällaisesta käsittelystä aiheutuvaa puuttumista ei lähtökohtaisesti voida pitää vakavana." Sisäministeriö korostaa, että esitetyissä säännöksissä ei ole kysymys poliisin, Rajavartiolaitoksen tai Tullin yleisestä pääsystä tietoihin, vaan yksittäiseen tapaukseen liittyvästä tietopyynnöstä, joka koskee ainoastaan tietyn henkilön tunnistamiseksi tarvittavia tietoja. Esitetyllä säännöksellä ei mahdollisteta pääsyä viestinnän sisältöön tai viestinnän välitystietoihin. Tietopyynnön tarkoituksena on ainoastaan tunnistaa sähköisen viestintävälineen käyttäjä. Siten säännöksen tarkoittamaa puuttumista ei voida pitää vakavana, eikä tällainen puuttuminen EUT:n mukaan edellytä ennakkovalvontaa.

Sisäministeriö korostaa edelleen, että ehdotettujen poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momentin, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 §:n 2 momentin sekä Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 14 §:n 2 momentin nojalla voitaisiin saada ainoastaan yksilöivä tieto, jonka avulla henkilö voidaan tunnistaa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi puhelinliittymän haltijan nimeä tai tietoa siitä, kenen nimissä IP-osoite on. Sen sijaan poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli eivät voisi ehdotettujen momenttien nojalla saada tietoa pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä, poliisilain 5 luvun 8 §:ssä, Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 16 §:ssä eikä Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 4 §:ssä tarkoitetuista viestin välitystiedoista, viestinnän sisällöstä tai sen toisista osapuolista. Näiden tietojen hankkimiseksi poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli voisivat käyttää pakkokeinolain taikka poliisilain, Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain tai Tullin rikostorjuntalain mukaista televalvontaa tai telekuuntelua laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä. Televalvonnan ja telekuuntelun toimivaltuuksista säädetään pakkokeinolain 10 luvun 3 ja 6 §:ssä, poliisilain 5 luvun 5 ja 8 §:ssä, Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 16 §:ssä ja Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 4 §:ssä. Ehdotettujen pykälien nojalla saatujen tietojen perusteella ei voida muodostaa kuvaa henkilöiden välisestä luottamuksellisesta viestinnästä.

Mitä tulee EU-oikeuden ehdottoman välttämättömyyden vaatimukseen, sisäministeriö katsoo, että säännöksessä tietojen saannin sitomisen välttämättömyyteen sen lisäksi, että luovutettavat tiedot ja käyttötarkoitukset on säännöksessä lueteltu, voidaan katsoa täyttävän tämän vaatimuksen.

3 Tietojen saaminen sosiaali- ja terveydenhuollosta

3.1 Esityksen 1., 3. ja 5. lakiehdotus

Perustuslakivaliokunta toteaa, että "ehdotettu sääntely, joka on sidottu välttämättömyyteen, ei perustuslakivaliokunnan arvion mukaan muodostu säätämisjärjestykseen vaikuttavalla tavalla ongelmalliseksi oikeasuhtaisuuden kannalta. Koska kyse on kuitenkin arkaluonteisista tiedoista, *on hallintovaliokunnan syytä arvioida tarkkaan mahdollisuuksia rajata perusterikosten joukkoa edelleen.* Tällaista arviointia on perusteltua tehdä myös Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiedonsaantioikeuksien osalta." (Kappale 29, kursivoinnit tässä.)

Perustuslakivaliokunta kiinnittää myös huomiota "aikaisempaan käytäntöönsä siitä, että poliisilla olevien perusoikeuksiin puuttumisvaltuuksien kanssa samanlaisten valtuuksien säätäminen muille viranomaisille ei ilman muuta ole sopusoinnussa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (PeVL 2/1996 vp, s. 3/I ja PeVL 37/2002 vp, s. 1—2, ks. sittemmin myös PeVL 21/2024 vp, kappale 3, PeVL 6/2018 vp, s. 2, PeVL 10/2016 vp, s. 3). Valiokunta on sittemmin todennut tämän tarkoittavan, että toimivaltuuksien epäsymmetria ei sellaisenaan ole perusoikeuksien rajoitusedellytysten vaatima painava yhteiskunnallinen tarve, joka perustelisi toimivaltuuksien välttämättömyyden (PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 6/2018 vp, s. 2). *Valiokunta kiinnittää edelleen huomiota sanottuun seikkaan."* (Kappale 30, kursivoinnit tässä.)

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että "ehdotettua tietojen saantia sosiaali- ja terveydenhuollosta koskevaa sääntelyä ei ehdoteta rajattavaksi henkilöllisesti. Valiokunnan käsityksen

mukaan poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin on sääntelyssä käytettyjen sanamuotojen nojalla mahdollista saada tietoja paitsi rikoksesta epäillyistä tai rikoksen uhriksi joutuneista, myös kenestä tahansa asian kannalta sivullisesta henkilöstä, kunhan ehdotetussa säännöksessä asetetut muut edellytykset täyttyvät. Ehdotetun tietojensaantioikeuden henkilöllistä ulottuvuutta on sääntelyn tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen sekä oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä täsmentää. *Tämä on edellytyksenä 1., 3. ja 5. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä."* (Kappale 31, kursivoinnit tässä.)

*Sosiaali- ja terveysvaliokunta "*pitää perusteltuna, että poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon välisen tietojen luovutuksen sääntelyä selkeytetään ja että tietojen luovutus on sidottu poliisilakiin ehdotetussa 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tiettyyn rangaistustasoon ja tiettyihin rikoksiin. Valiokunta pitää erityisen perusteltuna 4 luvun 5 §:n 3 kohdan sääntelyä tietojen luovuttamisesta, kun kyse on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön kohdistuvista tietyistä rikoksista. Rikosvastuun toteuttamisen kannalta on tärkeää, että poliisi voi saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajilta niiden toimitiloissa tapahtuneiden rikoksen selvittämiseksi epäillyn rikoksentekijän läsnäolo- tai nimitiedon silloin, kun epäillyn henkilöllisyys ei ole tiedossa. Tämä voi olla video- tai kuvatallenteen ohella käytännössä ainoa mahdollinen keino saada rikos selvitettyä. Valiokunta pitää työntekijöiden oikeusturvan ja laajemmin koko hoito- ja hoiva-alan työhyvinvoinnin ja houkuttelevuuden kannalta tärkeänä sitä, että ehdotetun sääntelyn avulla pyritään ehkäisemään sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaan kohdistuvia rikoksia sekä puuttumaan niihin. Valiokunta kuitenkin toteaa, että ehdotettu sääntely laajentaa poliisin tiedonsaantioikeutta nykyisestä merkittävästi ja ehdotetun sääntelyn perusteella tietoja velvoitetaan luovuttamaan varsin kevyiden rikosten paljastamisen tai selvittämisen vuoksi. Ehdotettu sääntely tarkoittaa hoidon ja asiakassuhteen luottamuksen suojan näkökulmasta merkittävää muutosta nykytilaan."

*Sosiaali- ja terveysvaliokunta "*kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että kriteerin asettamista nimenomaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen perustellaan esityksessä hyvin niukasti. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää välttämättömänä, että hallintovaliokunta punnitsee nimenomaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen sidotun tiedonsaantioikeuden oikeasuhtaisuutta suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon arkaluonteisten tietojen luovuttamiseen ja yksityiselämän suojan taustalla olevien yhteiskunnallisten intressien painavuuteen sekä hoito- ja asiakassuhteen luottamuksellisuuden vaarantumiseen."

*Sosiaali- ja terveysvaliokunta "*kiinnittää oikeasuhtaisuuden kannalta hallintovaliokunnan huomiota myös siihen, että 1. lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 2 kohta mahdollistaa tietojen pyytämisen ja tietojen luovutuksen myös lievän pahoinpitelyn, vammantuottamuksen, pelastustoimen laiminlyönnin ja liikenneturvallisuuden vaarantamisen selvittämiseksi ja paljastamiseksi riippumatta siitä, missä rikos on tapahtunut. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää välttämättömänä, että hallintovaliokunta arvioi, onko tällaisten rikosten selvittämisen ja paljastamisen yhteiskunnallinen intressi niin painava, että sillä voidaan perustella yksityiselämän suojan rajoittamista sekä hoito- ja asiakassuhteen luottamuksellisuuden murentamista ehdotetulla tavalla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa hallintovaliokunnalle oikeasuhtaisuuden parantamiseksi harkittavaksi, että esimerkiksi lievän pahoinpitelyn ja vammantuottamuksen laiminlyöntiä koskevat viittaukset rikoslakiin siirrettäisiin momentin 3 kohtaan, jolloin tiedonsaanti näiden osalta rajautuisi tilanteisiin, joissa epäilty rikos kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön."

*Sosiaali- ja terveysvaliokunnan "*näkemyksen mukaan hallintovaliokunnan on kuitenkin edellä kuvatulla tavalla syytä arvioida myös poliisin tiedonsaantioikeuden rajaamista vain sellaisten rikosten selvittämiseen, joista enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja rajata lievempien rikosten osalta tiedonsaantioikeus vain tilanteisiin, joissa epäilty rikos kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön."

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ”pitää välttämättömänä, että hallintovaliokunta arvioi myös Tullille ja Rajavartiolaitokselle ehdotettua tietojensaantioikeuden oikeasuhtaisuutta ja tarvittaessa muuttaa ehdotettua sääntelyä.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ”korostaa sääntelyn henkilöllisen ulottuvuuden täsmentämistarvetta erityisesti arkaluonteisten sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen kohdalla.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää poliisilain esitetyn 4 luvun 5 §:n 4 kohdan tilanteissa ”poliisille ehdotettua tiedonsaantioikeutta perusteltuna palvelunantajan toimitiloissa asioivien ja työskentelevien henkilöiden hengen ja terveyden suojan kannalta.” ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta kuitenkin toteaa, että hallintovaliokunnan tulee arvioida, onko poliisin tiedonsaantioikeus näissä tilanteissa tarpeen vai onko riittävää, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä, jolla tieto on tieto tapahtumista sekä riittävä ammattitaito arvioida tilannetta esimerkiksi potilaan hoidon näkökulmasta, on asiakastietolain 62 §:n mukainen ilmoitusoikeus.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että poliisilain esitetyn 4 luvun 5 §:n 5 kohdan ”säännöksen sanamuoto kuitenkin mahdollistaa tätä laajemman tietojensaantioikeuden ja pitää tärkeänä, että hallintovaliokunta arvioi, onko säännöksen sanamuotoa täsmennettävä sääntelyn oikeasuhtaisuuden lisäämiseksi ja tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kansallista turvallisuutta koskevassa tietopyynnössä ei välttämättä voida yksilöidä tietojen luovuttajalle kovin tarkasti kansalliseen turvallisuuteen liittyvää syytä tietopyynnölle, mikä korostaa tietojen pyytäjän tietojen luovutukseen liittyvien tietojen ja perustelujen dokumentointivelvollisuutta ja toiminnan jälkikäteisen valvonnan tärkeyttä.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa poliisilain esitetyn 4 luvun 5 §:n 6 kohdan osalta: ”Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää sinällään perusteltuna, että poliisilla on oikeus saada tietoja henkilöstä, joka pakoilee vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että hallintovaliokunta arvioi säännöksen tarpeellisuutta suhteessa rikoksen vakavuuteen, sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvaan luottamukseen sekä vaitiolovelvollisuuteen ja yksityisyydensuojaan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajalla ei ole omaehtoista ilmoitusvelvollisuutta eli tietoja luovutetaan ainoastaan poliisin sitä erikseen pyytäessä.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa poliisilain esitetyn 4 luvun 5 §:n 7 kohdan osalta: ”Valiokunta kuitenkin toteaa, että henkilön sairaalassaolotiedon luovuttaminen voi joissain etsintätilanteissa säästää merkittävästi poliisin resursseja ja vähentää omaisten huolta, ja voisi näistä syistä olla kannatettavaa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa hallintovaliokunnalle harkittavaksi, että säännöstä muutettaisiin siten, että sairaalassaolotieto voitaisiin luovuttaa tilanteessa, jossa poliisi etsii kadonnutta tai kadonneeksi epäiltyä henkilöä ja tämä on mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa, jolloin molempien edellytysten olisi täytyttävä. Tämä vastaisi hallituksen esityksen perusteluissa esitettyä tarvetta 5 §:n 7 kohdan sääntelylle.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan ”asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota säännöksen soveltamisalan laajuuteen. Valiokunta toteaa, että ehdotettu sääntely koskee esimerkiksi kaikkia itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, kuten lääkäreitä, fysioterapeutteja ja psykoterapeutteja. Tietyissä tilanteissa myös esimerkiksi apteekit voivat olla sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajia, jolloin sääntely koskisi myös apteekkeja. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että esityksessä ei ole arvioitua [sic] näin laajan soveltamisalan vaikutuksia ja pitää tärkeänä, että hallintovaliokunta arvioi soveltamisalan mahdollista rajaamistarvetta.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, ”että jo tieto siitä, että henkilö on hoidettavana terveydenhuollon yksikössä, on arkaluonteinen henkilötieto. Valiokunta korostaakin, että luovutettaessa sosiaali- tai

terveydenhuollosta poliisille tietoa henkilön läsnäolosta tai henkilöllisyydestä, tiedon ei tulisi sisältää tietoa siitä, millaisessa asiassa henkilö on asioinut sosiaali- ja terveydenhuollossa. Usein myös tieto siitä, että henkilö on asioinut tietyssä sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikössä paljastaa tietoa terveydenhuollon sisällöstä. Hallituksen esityksen perusteella vaikuttaa lisäksi siltä, ettei tietoja saataisi vain henkilön olemisesta terveyden- tai sosiaalihuollon yksikössä, vaan myös läsnäolosta tietyllä osastolla, mikä paljastaa henkilön terveydentilaa koskevia tietoja paljon syvällisemmin kuin yksin tieto siitä, että henkilö on ollut esimerkiksi otettu tiettyyn sairaalaan tiettynä aikana. Valiokunnan näkemyksen mukaan hallintovaliokunnan tulee harkita tarvetta rajata sääntelyä tai selventää ja tuoda esille, miksi tietoja edes joissain tapauksissa voitaisiin tarvita näin tarkasti. Lisäksi tietoja pyytävän viranomaisen tulee esittää perustelut siitä, miksi tietoja tarvitaan osaston tarkkuudella."

*Sosiaali- ja terveysvaliokunta "*toteaa, että ehdotettu sääntely asettaa vastuun ja myös virkavastuun tietojen luovutuksia hallinnoiville sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien virkamiehille. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa hallintovaliokunnan harkittavaksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen luovuttamisesta säädettäisiin ehdotettua tarkemmin niin, että tietojen luovuttamisesta päättäisi hyvinvointialueilla terveydenhuoltolain 57 §:ssä säädetty vastaava lääkäri ja muiden palvelujen antajien osalta palvelunantajan vastaava johtaja tai hänen nimeämänsä viranhaltija, jolloin tietopyyntöihin liittyvät vastuut olisivat juridisesti selkeämmät. Samalla tavalla tietopyyntöjen vastuuhenkilö olisi syytä määrittää myös sosiaalihuollossa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että tietopyynnöistä ja tietojen luovutuksista säädettäisiin selkeästi. Dokumentointivelvollisuuden tulee olla selkeää sekä tietoja pyytävän että niitä luovuttavan osalta, jotta prosessi on läpinäkyvää ja jälkikäteen valvottavissa."

*Sosiaali- ja terveysvaliokunta "*kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, ettei esityksessä ole otettu huomioon luovutettavien tietojen elinkaarta ja niiden mahdollisten luovutusten vaikutuksia henkilöiden yksityisyyden suojaan. Tiedon elinkaareen liittyy keskeisesti säilytysajat. Sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen mukaan etenkin arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajasta on tarpeen säätää tarkemmin lailla ja säilytysaika on kyettävä perustelemaan objektiivisesti erikseen kunkin käyttötarkoituksen osalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että hallintovaliokunnan on tarpeen selvittää tarve säätää erikseen tietojen säilytysajoista."

Oikeusministeriö toteaa, että "valiokunnan on syytä varmistua siitä, että tiedonsaantioikeuden sitominen nimenomaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen ei mene pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon yksityiselämän suojaan kohdistuvan rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus."

Oikeusministeriön mukaan "momentin 2 kohdassa lueteltuja rikoksia olisivat seksuaalinen ahdistelu, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, lievä pahoinpitely, vammantuottamus, pelastustoimen laiminlyönti, liikenneturvallisuuden vaarantaminen ja rattijuopumus. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota 2 kohdassa lueteltuihin lievään pahoinpitelyyn, vammantuottamukseen ja pelastustoimen laiminlyöntiin. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi tietojen saannin myös tilanteissa, kun epäilty lievä pahoinpitely (maksimirangaistus sakkoa), vammantuottamus (maksimirangaistus 6 kk vankeutta) ja pelastustoimen laiminlyönti (maksimirangaistus 6 kk vankeutta) ovat tapahtuneet muualla kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan tiloissa. Oikeusministeriö toteaa, ettei ole täysin selvää, onko missä tahansa tapahtuneella epäillyn lievän pahoinpitelyn, vammantuottamuksen tai pelastustoimen laiminlyönnin paljastamisella tai selvittämisellä niin painava yhteiskunnallinen intressi, jolla voidaan perustella yksityiselämän suojan rajoittamista ehdotetulla tavalla. Ministeriö katsoo, että ehdotettua sääntelyä voitaisiin pitää oikeasuhtaisempana, jos mainitut rikoslakiviittaukset siirrettäisiin ehdotettuun 3 kohtaan, joka rajaisi tiedonsaannin tilanteisiin, jossa epäilty rikos on tapahtunut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa."

Oikeusministeriön mukaan ”liikenneturvallisuuden vaarantamisen ja rattijuopumuksen osalta esityksen perusteluissa kuvataan tiedon tarpeelle esimerkinomaisesti tilanne, jossa hälytystehtävän saanut poliisi selvittää muiden ihmisten hengelle ja terveydelle aiheuttaneen auto-onnettomuuden syytä. Oikeusministeriö toteaa, että liikenneturvallisuuden vaarantamisessa tai rattijuopumuksessa ei monissakaan tapauksissa ole uhria. Mikäli liikenneturvallisuuden vaarantamisen tai rattijuopumuksen yhteydessä tapahtuneessa rikoksessa on myös uhri, joka välittömästi tai myöhemmin kuolee tai vammautuu, epäillyn rikoksen nimike voi muuttua ankarammaksi, jolloin tiedonsaanti olisi pääsääntöisesti mahdollista jo kahden vuoden vankeusrangaistukseen sidotun pääsäännön perusteella. Oikeusministeriö huomauttaa, että ehdotettu sääntely mahdollistaisi poliisille tiedonsaannin myös liikenneturvallisuuden vaarantamisen yleisimmässä tekotavassa, jossa henkilön epäillään kuljettaneen ajoneuvoa yli 20 km/h ylinopeudella. Oikeusministeriö toteaa, että valiokunnan on syytä varmistua ehdotettujen säännösten oikeasuhtaisuudesta.”

Oikeusministeriö toteaa kokoavasti ”1 momentin 2 kohdan osalta, että ehdotetulla sääntelyllä kaavaillun laajuisena saattaa olla vaikutuksia henkilöiden tahtoon hakeutua hoitoon, ja se on siten merkityksellinen myös perustuslain 19 §:ssä turvattuun jokaisen oikeuteen saada sosiaali- ja terveyspalveluita.”

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 4 kohdan säännös on vahvasti sidottu sellaisiin tarkoituksiin, joista poliisin on vaikea olla etukäteen tietoinen. Näin ollen on mahdollista kyseenalaistaa, miten poliisi voisi osata pyytää tietoa esimerkiksi rikoksen ennalta estämistä tai järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä varten sillä hetkellä, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa on käynnissä tai valmisteilla rikos. Oikeusministeriön käsityksen mukaan näitä tilanteita varten on säädetty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) 62 §, joka mahdollistaa edellä selostetulla tavalla palvelunantajan tai sen tehtäviä suorittavan henkilön oma-aloitteisen tietojen ilmoittamisen poliisille. Tämän lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan parhaillaan ilmoitusoikeuden laajentamista joiltakin osin ilmoitusvelvollisuudeksi (VN/6094/2026), joka toteuttaa hallitusohjelmakirjausta, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetuksen viranomaisia velvoitetaan antamaan poliisille ainakin henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten muutoin salassa pidettävät välttämättömät tiedot. Oikeusministeriö toteaa, että valiokunnan on syytä varmistua ehdotetun 4 kohdan tarpeellisuudesta.

Oikeusministeriö toteaa, että ”Rajavartiolaitoksen toimivaltaan kuuluvien rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen on luetteloitu täsmällisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 §:ssä (108/2018). Perustuslakivaliokunta on toistuvasti kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Oikeusministeriö toteaa, että säännöstä ei ole rajattu vastaavalla tavalla kuin poliisin osalta. Säännös mahdollistaisi Rajavartiolaitokselle tietojen saamisen hyvin moninaisten rikosten selvittämisessä tai paljastamisessa, jotka eivät ole tapahtuneet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa. Oikeusministeriö toteaa, että säännös olisi perusteltua rajata koskemaan tiettyjä rikoksia, joiden selvittämiseen tai paljastamiseen Rajavartiolaitoksella on edellä mainitun 4 §:n perusteella toimivalta ja joissa tiedon tarve arvioidaan välttämättömäksi.”

Oikeusministeriö viittaa Tullin osalta ”edellä Rajavartiolaitoksen osalta toteamaansa ja toteaa, että säännös mahdollistaisi myös Tullille tietojen saamisen varsin moninaisia rikoksia selvitettäessä tai paljastettaessa, jotka eivät ole tapahtuneet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa. Oikeusministeriö toteaa, että myös Tullin osalta säännös olisi perusteltua rajata koskemaan tiettyjä rikoksia, joiden selvittämiseen tai paljastamiseen Tullilla on toimivaltuudet ja joissa tiedon tarve arvioidaan välttämättömäksi.”

Sosiaali- ja terveysministeriö ”kiinnittää huomiota poliisilain 4 luvun 5 §:n 2 kohdassa lueteltuihin lievään pahoinpitelyyn, vammantuottamukseen ja pelastustoimen laiminlyöntiin. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi tietojen saannin myös tilanteissa, kun epäilty lievä pahoinpitely (maksimirangaistus sakkoa), vammantuottamus (maksimirangaistus 6 kk vankeutta) ja pelastustoimen laiminlyönti (maksimirangaistus 6 kk vankeutta) ovat tapahtuneet muualla kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan tiloissa. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, ettei ole täysin selvää, onko missä tahansa tapahtuneella epäillyn lievän pahoinpitelyn, vammantuottamuksen tai pelastustoimen laiminlyönnin paljastamisella tai selvittämisellä niin painava yhteiskunnallinen intressi, jolla voidaan perustella yksityiselämän suojan rajoittamista ehdotetulla tavalla. Ministeriö katsoo, että ehdotettua sääntelyä voitaisiin pitää oikeasuhtaisempana, jos mainitut rikoslakiviittaukset siirrettäisiin ehdotettuun 3 kohtaan, joka rajaisi tiedonsaannin tilanteisiin, jossa epäilty rikos on tapahtunut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa. Liikenneturvallisuuden vaarantamisella ei liene yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuollon tiloissa tapahtuneeseen rikoksekseen. Onko tosiaankin niin, että esimerkiksi merkittävän ylinopeuden selvittämisellä ja paljastamisella on niin painava yhteiskunnallinen intressi, että potilaan yksityiselämän suojaa voidaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa rajoittaa ehdotetulla tavalla? Sama koskee rattijuopumusta ja pelastustoimen laiminlyöntiä. Sosiaali- ja terveysministeriö ymmärtää sinällään, että vammantuottamus ja lievä pahoinpitely voivat tapahtua toimitiloissa. Eli jos nämä halutaan pitää esityksessä, niin ne tulisi rajata sosiaali- ja terveydenhuollon tiloissa tapahtuneiksi eli siirtää poliisilain 4 luvun 5 §:n 3 kohtaan. Tällöin perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuus olisi perusteltavissa.”

Sosiaali- ja terveysministeriö ”toteaa 1 momentin 2 kohdan osalta, että ehdotetulla sääntelyllä kaavaillun laajuisena saattaa olla vaikutuksia henkilöiden tahtoon hakeutua hoitoon, ja se on siten merkityksellinen myös perustuslain 19 §:ssä turvattuun jokaisen oikeuteen saada sosiaali- ja terveyspalveluita.”

Sosiaali- ja terveysministeriö ”katsoo, että [poliisilain 4 luvun 5 §:n 3 kohdan] sääntely on tarpeen, jotta myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tapahtuvat rikokset saataisiin selvitettyä, jos ne kohdistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön. Myös työntekijöiden oikeusturvan ja myös laajemmin koko hoito- ja hoiva-alan työhyvinvoinnin ja houkuttelevuuden kannalta on tärkeää, että henkilökuntaan kohdistuvaa rikoksia pyritään ehkäisemään ja siihen puuttumaan tehokkaasti eri tavoin.”

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ”hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossaan sosiaali- ja terveysministeriö totesi, että ottaen huomioon, mitä voimassa olevan asiakastietolain 62 §:ssä säädetään palvelunantajan tai sen tehtäviä suorittavan henkilön oikeudesta ilmoittaa salassapitovelvollisuuden estämättä poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä, niin poliisilakiin ehdotettu uusi 4 luvun 5 §:n 4 kohdan sääntely olisi ollut säädöksenisesti johdonmukaisempaa esittää säädettävän asiakastietolaissa. Kyse on nimittäin hyvinkin vastaavasta tiedonsaantioikeudesta, josta asiakastietolain 62 §:ssä jo nyt säädetään ilmoitusoikeutena.”

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ”ei ole huomautettavaa ehdotettuun poliisilain 4 luvun 5 §:n 6 kohtaan, jonka mukaan poliisi voisi saada tiedon henkilön tavoittamiseksi henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai rikosasian vastaajan tuomioistuimeen noutamista varten. Kohtaa on tarkennettu lausuntopalautteen perusteella. Ministeriö katsoo, että on perusteltua turvata se, ettei vankeusrangaistusta tai oikeuden istuntoa voi vältellä sosiaali- tai terveydenhuollon toimitiloissa oleskelemalla. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotetun poliisilain 4 luvun 5 §:n 7 kohdan tilanteissa, eli tiedonsaantioikeuden kohdistuessa kadonneen tai kadonneeksi epäillyn henkilön tai mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseen, tulisi lähtökohtana tietojen luovutukselle edelleen sosiaali- ja terveysministeriön 3.2.2020 antaman Ohjeen terveydenhuollon ja poliisin väliseen tiedonvaihtoon mukaisesti olla kyseisen henkilön suostumus.”

Helsingin kaupungin mukaan ”yleisesti ottaen sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää pyrkimystä poliisin sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvien tiedonsaantioikeuksien selkiyttämisestä kannatettavana. On parempi, että poliisin tietojensaantioikeudesta säädetään täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lainsäädännössä, kuin että tiedonsaantioikeuden rajoja muotoillaan oikeuskäytännössä.”

Helsingin kaupungin mukaan ”uudet tiedonsaantioikeudet tulisi yleisesti määritellä vain tarkemmin rajattuihin tarkoituksiin. Tällainen tarkoitus on esimerkiksi erikseen määriteltyjen rikoksien selvittäminen, jotka kohdistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön. Mikäli henkilö syyllistyy sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloissa joko palvelunantajaan, tiloissa asioivaan tai henkilökuntaan kohdistuvaan rikokseen, tekijän yksityisyyden suojan ei tule estää henkilöllisyyden ilmoittamista poliisille.”

Pakolaisneuvonta ”vastustaa ehdotettua poliisin ja rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeuden laajentamista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa olevan tai olleen henkilön läsnäoloa tai henkilöllisyyttä koskevien tietojen osalta. Muutokselle ei ole esitetty oikeusvaltiossa edellytettyjä asianmukaisia perusteita eikä se täytä rajoituksen tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksia.”

Pakolaisneuvonnan mukaan ”esityksessä ei ole huomioitu riittävästi sosiaali- ja terveyspalveluiden luottamuksellisuuden käytännön merkitystä eikä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattieettisiä velvoitteita. Terveydenhuollon toiminnalle olennaista luottamuksellisuuden periaatetta on korostettu muun muassa apulaisoikeusasiamiehen 28.11.2024 ratkaisussa (EOAK/2910/2023), jonka mukaan yksityisyyden suojan toteutumisen kannalta on keskeistä, että yksilöllä on mahdollisuus halutessaan varmistaa hoitoa ja hoitosuhdetta koskevien tietojen säilyminen luottamuksellisina terveydenhuollon toimintayksikössä. Salassapitovelvollisuus muodostaa keskeisen perustan luottamuksellisen hoitosuhteen syntymiselle ja jatkuvuudelle.”

Pakolaisneuvonta toteaa, että ”esityksessä on myös käytännössä sivuutettu esimerkiksi paperittomien perustavanlaatuisten oikeuksien toteutumisen kannalta keskeinen ns. palomuurikysymys. Salassapitovelvollisuuden mahdollistama luottamuksellinen hoitosuhde on korostuneen tärkeä etenkin haavoittuvassa asemassa olevien paperittomien osalta. Paperittomina ja ulkomaalaisoikeudellisista syistä etsintäkuulutettuina on myös esimerkiksi lapsiperheitä, haavoittuvassa asemassa olevia kidutuksen ja/tai ihmiskaupan uhreja, jotka pelkäävät viranomaiskontaktia ja palautusta. Esityksessä ei ole tunnistettu negatiivisia vaikutuksia näihin ihmisryhmiin. Esitystä perustellaan muun muassa turvallisuuden takaamisella ja sivuutetaan julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet, joihin lukeutuvat muiden ohella oikeus tietyn tasoisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin.”

Huoltovarmuuskeskus toteaa, että ”esityksen mukaan poliisi voi saada aiempaa täsmällisempiä henkilötietoja myös sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä yksityisiltä toimijoilta silloin, kun kyseinen tieto on välttämätöntä vaaratilanteen torjumiseksi. Huoltovarmuuden näkökulmasta tämä parantaa viranomaisten kykyä suojata kriittisiä ammattihenkilöitä, toimitiloja ja palveluita, joiden häiriintyminen voisi heikentää yhteiskunnan toimintavarmuutta. Nopea reagointi ja tilanteeseen oikein mitoitettu viranomaisten suorituskyky häiriötilanteissa parantaa koko väestön turvallisuutta ja kriittisten palveluiden jatkuvuutta.”

Keskusrikospoliisi pitää esitettyä poliisilain 4 luvun 5 §:ää kokonaisuudessaan kannatettavana ja näkee, että sillä vastataan käytännön toiminnassa esiin tulleisiin haasteisiin. Esityksellä olisi vaikutuksia myös yhteiskunnan kokonaisresurssien kustannustehokkaampaan käyttöön, kun poliisi, muut viranomaiset ja vapaaehtoiset eivät joutuisi sitomaan resursseja etsintätoimenpiteisiin, kun henkilön tiedettäisiin olevan turvassa esimerkiksi sairaalassa.

Poliisihallitus toteaa, että ”hyvin pieni osa väestöstä aiheuttaa suuren osan rikoksista. Arviomme mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tapahtuvista rikoksista kyseinen sama, hyvin pieni osa aiheuttaa rikoksista vähintään yhtä suuren osan. Lakiehdotuksilla ei arviomme

mukaan ole vaikutusta tämän hyvin pienen väestönosan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin hakeutumisessa.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ehdottaa, että esitetyn poliisin 4 luvun 5 §:n 1–3 kohtiin, joissa säädetään perusterikoksista, lisättäisiin perustuslakivaliokunnan edellytyksen mukaisesti – jota sosiaali- ja terveysvaliokunta myös korosti – henkilöllisen ulottuvuuden täsmentämiseksi lisäedellytys: ”ja tieto koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria”. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:ään ja Tullin rikostorjuntalain 14 a §:ään ehdotetaan lisättäväksi vastaava täsmennys. Näillä muutoksilla rajattaisiin tiedonsaanti koskemaan vain sitä henkilöä, joka kyseisessä tilanteessa on joko rikoksen paljastamisen kohteena eli ”jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen”, rikoksesta epäiltynä eli jota ”on syytä epäillä rikoksesta” tai joka on rikoksen uhri. Tietoa ei tällöin voitaisi pyytää esimerkiksi todistajista. Rikoksen paljastamisen kohdetta kuvaava sanamuoto olisi näin muotoiltuna yhdenmukainen poliisin henkilötietolain 7 §:n kanssa, jossa säädetään poliisin oikeudesta käsitellä henkilötietoja muun muassa rikosten paljastamiseen liittyvän tehtävän yhteydessä. Sanamuoto ”on syytä epäillä” on puolestaan esitutkintalain 3 luvun 3 §:ssä säädetty esitutkinnan kynnys ja liittyy tässä ehdotuksessa siten rikoksen selvittämiseen. Rikoksen uhrin tavoittaminen on tärkeää esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisi näkee valvontakamerassa väkivaltatilanteen ja pyrkii tavoittamaan uhrin, jonka voi olettaa olevan hakeutunut terveydenhuoltoon, voidakseen selvittää, mitä on tapahtunut. Esitetyissä poliisilain 4 luvun 5 §:n 4–7 kohdissa sen sijaan ei sisäministeriön näkemyksen mukaan ole tulkinnanvaraa sen osalta, kenen henkilön tiedot voivat olla kyseisten tarkoitusten kannalta välttämättömiä.

Sisäministeriö pitää poliisilain 4 luvun 5 §:n 1 kohdan, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:n ja Tullin rikostorjuntalain 14 a §:n kahden vuoden rangaistusmaksimiin sidottua kynnystä oikeasuhtaisena. Enimmäisrangaistus kuvaa sitä, miten moitittavana lainsäätäjä on pitänyt kyseistä rikosta. Rikoksia, joista voidaan tuomita vähintään kaksi vuotta vankeutta, voidaan luonnehtia vakaviksi rikoksiksi. Tällaisilla rikoksilla on painava selvittämisintressi, joka liittyy rikoksen uhrin oikeuksiin tai painavan yhteiskunnallisen intressin turvaamiseen. Vastaavan rikostason osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on korostanut, että valtion positiivisiin velvoitteisiin kuuluu tehokkaiden keinojen säätäminen vakavien rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi (ks. K.U. v. Finland, 2.12.2008). Sisäministeriö korostaa, että tämän kynnyksen ulkopuolelle jäävät muun muassa huumausaineen käyttörikokset, joten esitetyn sääntelyn ei arvioida aiheuttavan sitä, että huumausaineen käyttäjät eivät uskaltautuisi hakeutua hoitoon. Yhdessä välttämättömyysvaatimuksen kanssa poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin kynnys pyytää tietoja on varsin korkea.

Sisäministeriö katsoo, että poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin sääntelyn tulee olla yhdenmukaista poliisilain 4 luvun 5 §:n 1 kohdan, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:n ja Tullin rikostorjuntalain 14 a §:n perusterikosten osalta. Tekojen moitittavuus ja niihin kohdistuva selvitysintressi eivät ole riippuvaisia toimivaltaisesta viranomaisesta, eikä eri viranomaisten välillä ole tältä osin hyväksyttävää perustetta poikkeavalle sääntelyratkaisulle. Sisäministeriö pitää sen vuoksi tärkeänä, että näissä säännöksissä säädetty rikosten kahden vuoden rangaistusmaksimikynnys tiedonsaannin edellytyksenä on kaikkia viranomaisia koskevissa laeissa yhdenmukainen.

Perustuslakivaliokunnan, sosiaali- ja terveysvaliokunnan sekä muiden lausujien oikeasuhtaisuutta koskeviin huomioihin vastaamiseksi sisäministeriö ehdottaa poliisilain 4 luvun 5 §:n 2 kohdan osalta, että 2 kohdan perusterikoksista siirretään 3 kohtaan lievä pahoinpitely (RL 21:7), vammantuottamus (RL 21:10) ja pelastustoimen laiminlyönti (RL 21:15). Tällöin tiedonsaanti näiden rikosten osalta olisi sidottu siihen, että teko kohdistuisi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön. Sisäministeriö ehdottaa myös, että 2 kohdasta poistetaan perusterikoksista lievänä rikoksena liikenneturvallisuuden vaarantaminen (RL 23:1).

Mitä tulee 4 kohdan tarpeellisuuteen, sisäministeriö ei yhdy näkemykseen siitä, että esitetty 4 kohdan säännös olisi päällekkäinen asiakastietolain 62 §:n säännöksen kanssa. Mainitussa asiakastietolain säännöksessä on kysymys oma-aloitteisesta ilmoittamisesta, joka koskee lähtökohtaisesti väkivallan uhkaa koskevia tietoja, jotka on saatu selville hoito- tai asiakassuhteen aikana esimerkiksi asiakkaan tai potilaan kanssa käydyissä keskusteluissa. Poliisilakiin esitetyssä säännöksessä on kysymys poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonsaannista, joka koskee tietyn henkilön läsnäolotietoa tietyssä paikassa tiettynä aikana. Vaikka asiakastietolain 62 §:ään myöhemmin säädettäisiin myös poliisin tiedonsaantimahdollisuus pyynnöstä, näillä kahdella säännöksellä mahdollistetaan keskenään lähtökohtaisesti erilaiset tiedontarpeet. Poliisille ilmoitetaan uhkaavasta tilanteesta hätäkeskuksen kautta, johon esimerkiksi paikalla oleva henkilö on voinut tehdä ilmoituksen. Tällainen tilanne on akuutti, toisin kuin asiakastietolain 62 §:ssä tarkoitetut tilanteet, joissa puolestaan ammattihenkilölle muodostuu erilaisten signaalien kautta hoito- tai asiakassuhteen aikana käsitys siitä, että joku voi olla vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Asiakastietolain 62 §:ssä tarkoitettu väkivallan uhka ei liity yleensä sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloissa oleviin henkilöihin, vaan esimerkiksi asiakkaan tai potilaan perheenjäseneen tai tuttavaan. Poliisilakiin ehdotetussa säännöksessä kysymys voi olla esimerkiksi asiakkaan tai potilaan akuutista väkivaltaisesta tai aggressiivisesta käytöksestä tai uhkailusta palvelunantajan toimitiloissa. Sisäministeriö pitää esitettyä 4 kohdan säännöstä tärkeänä palvelunantajan toimitiloissa asioivien ja työskentelevien henkilöiden hengen ja terveyden suojan kannalta.

Sisäministeriö toteaa 5 kohdan osalta, että kyseisessä kohdassa tarkoitetaan suojelupoliisin tiedonsaantioikeutta. Sisäministeriön näkemyksen mukaan esitetty säännös ei mahdollistaisi uhkan kannalta sivullisen henkilön läsnäoloa tai henkilöllisyyttä koskevan tiedon pyytämistä tai saantia. Säännöksessä tiedonsaanti on kytketty välttämättömyyteen, ja sivullista koskevat tiedot eivät missään tilanteessa voi olla välttämättömiä eivätkä edes tarpeellisia kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan uhkan torjumisen tarkoituksessa. Myöskään yleisten poliisioikeudellisten tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuuden periaatteiden noudattaminen ei mahdollistaisi uhkan kannalta sivulliseen henkilöön kohdistuvaa tiedonsaantia ehdotetun säännöksen nojalla. Sisäministeriö toteaa lisäksi, että käytännössä kyse olisi siviilitiedustelun kohteena olevaan toimintaan osallistuvan henkilön tunnistamisen, tavoittamisen tai tämän liikkumisen selvittämisen mahdollistavan tiedon hankkimisesta. Tarve tietojen saantiin voi liittyä esimerkiksi terrorismintorjunnan kohdehenkilön paikantamiseen. Tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa oleskelusta voisi tulla kyseeseen erityisesti terroristisen uhkien ja siihen liittyvien kohdehenkilöiden kohdalla, mutta myös muiden uhkien, kuten esimerkiksi ulkovaltojen tiedustelutoimintaan liittyvien henkilöiden osalta.

Sisäministeriö yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemykseen siitä, että operatiivisen toiminnan salassapitoon liittyvistä syistä 5 kohdan perusteella tehtävissä tietopyynnöissä ei voida kovinkaan tarkasti yksilöidä kansalliseen turvallisuuteen liittyvää syytä pyynnölle. Sisäministeriö kuitenkin korostaa, että pyynnön peruste ja pyynnön taustalla oleva edellytysharkinta on dokumentoitava pyynnön esittäjän toimesta. Tämä on pyynnön esittävän päällystöön kuuluvan poliisimiehen velvollisuus. Ennakollinen laillisuusvalvonta ja dokumentointivaatimus ovat keskeisiä syitä siihen, että pyynnön esittäjältä edellytetään tiettyä virka-asemaa. Samoin korostuu toiminnan jälkikäteisen valvonnan merkitys. Toisin kuin muualla poliisissa suojelupoliisissa laillisuusvalvonta on reaaliaikaisesti järjestettyä, ja sen suorittamisesta vastaa kaksi kokopäivätoimista sisäistä laillisuusvalvojaa. Ulkoista laillisuusvalvontaa suojelupoliisin toimintaan puolestaan kohdistavat tiedusteluvalvontavaltuutettu ja tietosuojavaltuutettu. Suojelupoliisin toiminnassa korostuvan reaaliaikaisen ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan vuoksi tietojen luovuttaja voi luottaa suojelupoliisin tekemän tietopyynnön välttämättömyyteen, vaikka perustelut eivät operatiivisista syistä voi olla yhtä kattavat kuin muiden kohtien mukaisissa tietopyynnöissä. Sisäministeriö pitää siten tärkeänä, että 5 kohta hyväksyttäisiin esityksen mukaisessa muodossaan.

Esitetyn 6 kohdan osalta sisäministeriö toteaa, että kun kysymys on vankeusrangaistukseen tuomitusta tai rikosasian vastaajasta, jonka tulee osallistua oikeudenkäyntiin, on tärkeää, että poliisi tavoittaa tällaisen henkilön siitä riippumatta, missä hän on. Lainsäädännöllä annetaan signaali siitä, mikä yhteiskunnassa on hyväksyttävää. Mikään tila, kuten sairaala tai laitos, ei voi olla sellainen paikka, johon eivät yltäisi samat lait kuin muuallekin yhteiskunnassa. Rikosvastuun tulisi toteutua niin sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloissa kuin muuallakin. Säännöksen soveltamista koskevana esimerkkinä on tosielämän tilanne, jossa poliisilla on kadunnumeron tarkkuudella tieto rikosasian vastaajana etsintäkuulutetusta henkilöstä palvelunantajan ylläpitämässä asuntolassa. Palvelunantajan edustajat eivät voi nykytilassa antaa poliisille tietoa, onko etsintäkuulutettu henkilö tosiasiallisesti rakennuksessa. Vastaavanlaista suojaa ei voi saada muualta, esimerkiksi majoituspalveluista. Rikosvastuun toteuttamisen kannalta ihmiset ovat siten jossain määrin eriarvoisessa asemassa lain edessä.

Sisäministeriö ei kannata sitä, että 6 kohdan tarkoittama tiedonsaanti rajattaisiin sen perusteella, miten vakavasta rikoksesta henkilö olisi tuomittu tai miten vakavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä hän olisi vastaajana. Oikeudenkäynnillä on korostunut merkitys oikeusturvan toteuttajana siitä huolimatta, miten vakavaa rikosta siinä käsitellään. Oikeusjärjestelmän toteutumisen osalta on myös tärkeää, että tuomiot pannaan täytäntöön siitä riippumatta, miten vakavaa rikosta ne koskevat. Kaiken kaikkiaan kysymys on tehokkaasta oikeusturvan toteuttamisesta, jota on pidettävä hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena perusteena sille, että poliisi voi yksittäisessä tapauksessa saada pyynnöstä vankeusrangaistukseen tuomitun tai rikosasian vastaajan läsnäoloa koskevan tiedon tavoittaakseen kyseisen henkilön.

Mitä tulee 7 kohtaan, sisäministeriö ei kannata esitetyn säännöksen sanamuodon muuttamista siten, että säädettäisiin kadonneesta tai kadonneeksi epäillystä *ja* mahdollisesta hengen ja terveyden vaarasta. Esityksessä on otettu huomioon, että henkilö voi olla hengen ja terveyden vaarassa, vaikka häntä ei epäiltäisi vielä kadonneeksi. Jos sääntely muotoiltaisiin ehdotetulla tavalla, sitä ei voitaisi soveltaa tilanteisiin, joissa henkilöä ei varsinaisesti vielä epäillä kadonneeksi mutta hänet pyritään tavoittamaan hänen henkensä tai terveytensä vaarantumisen vuoksi. Kysymys voi olla esimerkiksi henkilöstä, jonka poliisi tietää mahdollisesti olevan vaarassa joutua henkirikoksen tai väkivallan kohteeksi. Kaikki kadonneet tai kadonneeksi epäillyt eivät ole hengen ja terveyden vaarassa, mutta poliisi ei voi tätä etukäteen aina tietää. Poliisi ei voi myöskään tietää, onko henkilö kadonnut omasta tahdostaan vai onko hän joutunut esimerkiksi rikoksen uhriksi.

Vaikka ihminen voi omasta tahdostaan kadota, on kohtuullista, että tällaisen katoamisen vuoksi ei jouduta käynnistämään massiivista ja kallista viranomaisoperaatiota, joka vie useiden viranomaisten ja vapaaehtoisten yksityisten resursseja – jotka ovat samalla pois myös vakavammista tehtävistä – jos tiedetään, että henkilö on terveydenhuollossa turvassa. Kuten esityksessä on todettu, poliisi ei välttäisi eteenpäin tietoa siitä, onko kadonnut henkilö terveydenhuollossa vai ei, jos kysymys olisi täysivaltaisesta henkilöstä. Poliisi käyttäisi tällaisen tiedon ainoastaan siihen, että se toteaisi, että henkilö ei ole hengen ja terveyden vaarassa eikä joutunut rikoksen uhriksi ja että etsintätoimenpiteitä tarvita. Sisäministeriö korostaa lisäksi, että kadonneen etsimisellä ei tarkoiteta rikoksesta epäillyn etsintäkuulutetun etsimistä. Jos poliisi pyrkii tavoittamaan henkilön siksi, että tämä olisi rikoksesta epäilty, kysymys on rikoksen selvittämisestä, johon kyseinen esitetty lainkohta ei sovellu. Pitkäaikaisesti kadonnut toki voidaan etsintäkuuluttaa, mutta tällöin aktiiviset etsintätoimet on käytännössä lopetettu. Poliisi etsii kadonnutta henkilöä saatuaan tätä koskevan ilmoituksen esimerkiksi omaiselta.

Sisäministeriö ei kannata lausuttua huomiota siitä, että tietojen antaminen 7 kohdan tapauksissa pitäisi perustua asianomaisen henkilön suostumukseen. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että poliisin tiedonsaannista kadonneen tai kadonneeksi epäillyn etsimiseksi säädettäisiin laissa, koska käytännössä asiassa on toimittu eri tavoin eri paikoissa, ja asian yleisen ja yksityisen edun merkittävyyden vuoksi siitä tulisi säätää laissa. Kysymys tällaisten tietojen antamisessa on julkisen vallan käytöstä, josta tulee säätää laissa. Suostumukseen sidottu tietojen antaminen jättäisi asian monilta osin epämääräisten

ohjeistusten ja vaihtelevien käytäntöjen varaan, ja tällöin jäisivät myös ratkaisematta tilanteet, joissa henkilö on sairaalassa mutta ei pysty antamaan suostumusta esimerkiksi tajuttomuuden vuoksi. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että 7 kohta säädettäisiin esityksen mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota pykälän soveltamisalan laajuuteen viitaten erityisesti asiakastietolain tarkoittaman palvelunantajan käsitteeseen. Sisäministeriö pitää lainsäädännön koherenssin kannalta tärkeänä, että soveltamisala on palvelunantajan käsitteen kautta yhdistetty sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilainsäädäntöön ja käsitteen voidaan siten arvioida olevan sosiaali- ja terveydenhuollon alalle tuttu. Jos käsitteeseen liittyy epäselvyyksiä siitä, onko jokin tietty taho asiakastietolain tarkoittama palvelunantaja, tällainen epäselvyys tulisi ratkaista sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan sisäisesti, koska se vaikuttaa muunkin lainsäädännön soveltamiseen. Sisäministeriö ei pidä perusteltuna, että esitetty pykälä koskisi vain joitakin palvelunantajia. Sisäministeriö ei löydä syytä sille, miksi rikoksen tekeminen hoito- tai asiakassuhteen suojissa olisi hyväksyttävämpää jonkin palvelunantajan toimitilassa, mutta toisissa ei. Rikosvastuun tulee toteutua yhdenvertaisesti. Sama koskee myös 4 kohtaa. Sen osalta sisäministeriö ei pidä perusteltuna, että poliisi voisi puuttua jonkin palvelunantajan tiloissa vaaratilanteisiin mutta toisissa ei. Tällöin heräisi kysymys, millä perusteella yhden palvelunantajan henkilöstö ja asiakkaat eivät voisi saada samaa turvaa poliisilta vaaratilanteissa kuin toisen palvelunantajan henkilöstö ja asiakkaat.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti tietojen luovuttajan tarkempaa määrittelyä lain sanamuodossa. Sisäministeriö ei kannata tätä ehdotusta, koska tällainen systematiikka on tietojenvaihtoa koskevassa lainsäädännössä epätyypillinen. Esimerkiksi asiakastietolain 62 ja 63 §:ssä tietojen luovuttaja on ”sosiaalihuollon palvelunantaja”. Sisäministeriö pitää tarkemman luovuttajatahon määrittelyä tarkoituksenmukaisuuskysymyksenä, ja lain soveltajaorganisaatiolle tulee jäädä harkintavaltaa määritellä oman organisaationsa toiminnan kannalta parhaalla tavalla ne tahot, joiden tehtäviin tietopyyntöihin vastaaminen kuuluu.

Useissa lausunnoissa esitettiin huoli siitä, että poliisilain 4 luvun 5 §:llä, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:llä ja Tullin rikostorjuntalain 14 a §:llä puututaan hoitosuhteen luottamuksellisuuteen ja että tällainen sääntely voisi vaikuttaa ihmisten tahtoon hakeutua hoitoon. Sisäministeriö ymmärtää tämän huolen ja pitää hoitosuhteen ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta erittäin tärkeinä periaatteina. Tämän vuoksi esitetyt pykälät on pyritty muotoilemaan siten, että niissä rajataan tiedonsaanti mahdollisimman tarkasti. Tästä syystä sisäministeriö pitää myös tärkeänä, että pykälien tarkoittamasta tiedonsaannista säädetään laissa, koska kysymys tällaisia tietoja luovutettaessa ja vastaanotettaessa on julkisen vallan käytöstä. Sisäministeriö korostaa, että pykälät eivät mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon oma-aloitteista ilmoittamista, joten ne eivät edellytä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöltä minkäänlaista aloitteellisuutta tietojen antamiseen eivätkä siten puutu luottamuksensuojaan muissa kuin sellaisissa tilanteissa, joissa poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli pyytävät tietoja. Poliisilla, Rajavartiolaitoksella tai Tullilla olisi siis oltava jo valmiiksi varteenotettava käsitys siitä, että tietty henkilö on tavoitettavissa tietyssä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitilassa, jotta ne voisivat tällaista tietoa pyytää. Käytännössä siis nämä viranomaiset tietävät jo suurimmassa osassa tilanteita valmiiksi henkilön asiakas- tai hoitosuhteesta, mutta voivat pyytää esimerkiksi vahvistamaan henkilöllisyyden tai tiedon siitä, onko henkilö juuri tiettynä aikana ollut läsnä. Poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli eivät voi valvoa näitä tiloja kyseisen sääntelyn nojalla eivätkä pyytää ketään ilmoittamaan esimerkiksi tietyn henkilön saapumisesta, koska säännökset eivät mahdollista oma-aloitteista ilmoittamista.

Toiseksi sisäministeriö korostaa, että pykälät eivät mahdollista, että poliisi, Rajavartiolaitos tai Tulli voisivat saada mitään tietoja henkilön käymistä luottamuksellisista keskusteluista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Pykälä mahdollistaa pelkän yksittäisen henkilöllisyys- ja läsnäolotiedon tietyltä rajatulta ajalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti huomiota esityksessä mainittuun esimerkkiin, jossa mainittiin sairaalan osasto sellaisena tietona, joka saattaisi paljastaa henkilön

terveyteen liittyviä tietoja. Esityksessä (s. 46) todetaan: ”Useissa tapauksissa olisi mahdollista jättää pois luovutettavista tiedoista potilaan hoitosuhteen tai sosiaalihuollon asiakassuhteen paljastava tieto, esimerkiksi lääkärin ammattinimike tai sairaalan osaston nimi. Kuitenkin joissakin tapauksissa terveydentilaa koskeva tieto voisi olla pääteltävissä esimerkiksi terveydenhuoltoyksikön nimestä.” Osaston nimeä on esityksessä käytetty esimerkkinä tiedosta, joka voi paljastaa henkilön hoito- tai asiakassuhteesta arkaluonteisia tietoja. Esityksessä ei ole todettu, että osaston nimi olisi välttämätön antaa, vaan korostettu sitä, että useissa tapauksissa tieto henkilön läsnäolosta voidaan antaa niin, että se ei paljasta varsinaisesti mitään henkilön terveydentilasta. Jos osaston nimi ei ole välttämätön tieto, sitä ei saa antaa, ja sama koskee muita tietoja, jotka eivät ole välttämättömiä. Lähtökohtaisesti poliisilla olisi jo tieto tavoittelemansa henkilön olemisesta tietyllä osastolla, jos se tällaista pyytäisi. Kysymys voisi olla esimerkiksi siitä, että osastolla oleva potilas olisi tehnyt rikosilmoituksen toisen osastolla olevan potilaan teosta, esimerkiksi väkivallasta, mutta ilmoittajalla ei olisi tietoa tekijän henkilöllisyydestä. Selvittäessään rikosta poliisi voisi kysyä kyseisen rikoksesta epäillyn henkilöllisyystietoa henkilöstöltä. Tämä henkilöllisyystieto paljastaisi kyseisen rikoksesta epäillyn olevan osaston potilas, mutta tällaisessa tilanteessa tietoa voitaisiin pitää välttämättömänä rikoksen selvittämiseksi.

Mitä tulee huoleen siitä, että pykälä vaikuttaisi ihmisten tahtoon hakeutua hoitoon, sisäministeriö toteaa, että ensinnäkin tämä ei koske ehdotettuja poliisilain 4 luvun 5 §:n 3 ja 4 kohtia, koska niissä mahdollinen rikos tai uhkaava teko tapahtuisi vasta hoitoon hakeutumisen jälkeen. Toiseksi sisäministeriö pitää huolestuttavana sitä ajattelumallia, että rikosten uhrien oikeudet jätetään jopa huomiotta muiden kuin törkeiden rikosten osalta toisin kuin rikoksesta epäiltyjen tai rikoksesta tuomittujen oikeudet. Vain pieni osa väestöstä syyllistyy rikoksiin, joista on kysymys esitetyissä 1 ja 2 kohdissa, ja vielä pienempi määrä niihin tekoihin, joista on kysymys kansallista turvallisuutta koskevassa 5 kohdassa. Sama koskee 6 kohtaa, jossa henkilö on joko rikosasian vastaajana oikeudenkäynnissä tai tuomittu vankeusrangaistukseen. Ehdotettu pykälä ei estäisi näiden henkilöiden hakeutumista hoitoon, ja jos poliisilla ei olisi jo valmiiksi varteenotettavaa tietoa henkilön läsnäolosta palvelunantajan toimitiloissa tiettynä aikana, läsnäolo kyseisessä toimitilassa ei tulisi poliisin tietoon. Tällainen oikeus ei kuitenkaan voi tarkoittaa, että se olisi tärkeämpi kuin rikosten uhrien oikeudet, minkä vuoksi sisäministeriö pitää tärkeänä, että poliisi voi saada tiedon 1 ja 2 kohtien mukaisesti. Esitetyssä 5 kohdassa puolestaan on kysymys niin merkittävistä koko valtion turvallisuutta koskevista intresseistä, että kohdan tarkoittamaa tiedonsaantia voidaan pitää oikeasuhtaisena myös suhteessa harvojen yksittäisten henkilöiden hoitosuhteen luottamuksellisuuteen. Esitetyn 7 kohdan osalta sisäministeriö ei pidä kovin realistisena, että kadonnut tai kadonneeksi epäilty henkilö välttelisi hoitoon hakeutumista sen vuoksi, että poliisi voisi läsnäolosta tiedon saatuaan lopettaa etsintätoimet. Jos täysivaltainen henkilö on kadonnut omasta tahdostaan, etsintätoimien lopettaminen olisi todennäköisesti jopa hänen tahtonsa mukaista.

Koska esitetyissä säännöksissä kysymys on arkaluonteisista tiedoista, sisäministeriö ehdottaa tietojen käsittelyn oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden lisäämiseksi, että poliisilain 4 luvun 5 §:ään, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 20 a §:ään ja Tullin rikostorjuntalain 14 a §:ään säädettäisiin 2 momentti, jonka mukaan pykälän perusteella saatuja tietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten kyseiset tiedot on saatu. Rajaus suojaisi pykälän mukaisesti saatuja tietoja siten, että niitä ei voitaisi poliisista, Rajavartiolaitoksesta eikä Tullista luovuttaa eteenpäin eikä käsitellä mihinkään muuhun tarkoitukseen kuin siihen yksittäiseen tarkoitukseen, jota varten ne on saatu. Tämä rajaussäännös täsmentäisi myös tietojen elinkaarta, johon sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota. Mitä tulee tietojen säilyttämiseen, siitä säädetään poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilötietolaeissa.

Näillä perusteilla sisäministeriö ehdottaa seuraavia muutoksia lakiehdotuksiin (lisäykset esitykseen lihavoituina, poistettavat yliviivattuina):

1. lakiehdotus: poliisilain 4 luvun 5 §

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetulta palvelunantajalta tai sen tehtäviä suorittavalta henkilöltä salassapitosäännösten estämättä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettynä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä, jos tieto on välttämätön:

*1) sellaisen rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta**, ja tieto koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria**;*

*2) rikoslain 20 luvun 6, 8 tai 18 §:ssä ~~, 21 luvun 7, 10 tai 15 §:ssä~~ tai 23 luvun ~~1 tai~~ 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi tai selvittämiseksi**, ja tieto koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria**;*

*3) rikoslain 17 luvun 6 §:ssä, **21 luvun 7, 10 tai 15 §:ssä,** 28 luvun 1, 3 tai 4 §:ssä, 35 luvun 1 §:ssä tai 41 luvun 7 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, jos teko kohdistuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan tai siellä asioivaan tai työskentelevään henkilöön **ja tieto koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria**;*

4) yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai rikosten ennalta estämiseksi, jos henkilö aiheuttaa käytöksellään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa henkeä, terveyttä tai omaisuutta uhkaavan vaaran;

5) kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta;

6) henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai rikosasian vastaajan tuomioistuimeen noutamista varten;

7) kadonneen tai kadonneeksi epäillyn tai mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseksi.

Edellä 1 momentin perusteella saatuja tietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten kyseiset tiedot on saatu.

3. lakiehdotus: henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 a §

*Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitoksella on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetulta palvelunantajalta tai sen tehtäviä suorittavalta henkilöltä salassapitosäännösten estämättä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettynä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä, jos tieto on välttämätön sellaisen rikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta**, ja tieto***

koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria.

Edellä 1 momentin perusteella saatuja tietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten kyseiset tiedot on saatu.

5. lakiehdotus: rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 14 a §

*Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Tullilla on pidättämiseen oikeutetun tullimiehen pyynnöstä oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetulta palvelunantajalta tai sen tehtäviä suorittavalta henkilöltä salassapitosäännösten estämättä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettynä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä, jos tieto on välttämätön sellaisen tullirikoksen paljastamiseksi ja selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta**, ja tieto koskee henkilöä, jonka voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen tai jota on syytä epäillä rikoksesta, taikka rikoksen uhria.***

Edellä 1 momentin perusteella saatuja tietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, jota varten kyseiset tiedot on saatu.

3.2 Toimeenpano, koulutus ja seuranta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, ”että ehdotettu sääntely edellyttää poliisihenkilöstön ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kouluttamista sekä yhteisiä ohjeistuksia ja toimintamalleja. Lisäksi ehdotetun sääntelyn toimeenpano edellyttää poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien yhteistyön tiivistämistä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää välttämättömänä, että hallintovaliokunta kiinnittää mietinnössään erityistä huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien riittävään koulutukseen, ohjeistukseen ja yhteistyön varmistamiseen sekä resursointiin.”

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa, ”että ehdotetun lainsäädännön toimeenpanoa ja sen vaikutuksia hoitosuhteen ja sosiaalihuollon asiakassuhteen luottamuksellisuuteen sekä hoitoon ja palveluihin hakeutumiseen tulee seurata ja arvioida. Valiokunta korostaa, että ehdotetun lainsäädännön toimeenpano edellyttää sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden että poliisin koulutusta ja ohjeistusta uuden sääntelyn soveltamiseen. Valiokunta painottaa myös ennakollisen sekä jälkikäteisen valvonnan merkitystä. Valiokunta pitää tärkeänä seurata myös tietopyyntöihin liittyvää sosiaali- ja terveydenhuollon työmäärän lisääntymistä ja sen vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajien voimavaroihin.”

Helsingin kaupunki toteaa, että ”toteutuessaan tiedonsaantioikeuksilla saattaa olla jonkin verran vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon resurssitarpeisiin. Työmäärä saattaa lisääntyä, mikäli osa asiakkaista olisi poliisin tiedonsaantioikeuksista johtuen vaikeammin tavoitettavissa tai mikäli palveluun hakeutumiskynnyksen nouseminen johtaisi siihen, että joidenkin asiakkaiden kanssa työskentely päästään aloittamaan vasta palvelutarpeen kasvettua hyvin suureksi. Poliisin tiedonsaantioikeuksilla saattaa olla vaikutusta ennalta ehkäisevän työn mahdollisuuksiin. Lisätyötä todennäköisesti jonkin

verran aiheuttaa tietopyyntöjen määrän kasvu ja perehdyttäminen tietojen luovuttamisen uusiin edellytyksiin.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy näkemykseen, että sääntelyn kouluttaminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilöstöille on tärkeää. Sisäministeriö pitää niin ikään tärkeänä, että lainsäädännön toimeenpanoa ja vaikutuksia arvioidaan.

4 Maahanmuuttoviraston tiedon saanti ja luovutus etsintäkuulutetusta

Keskusrikospoliisi toteaa, että maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin esitetyn 13 §:n osalta tiedonvaihto olisi tärkeää myös, jos Suomessa tavataan Maahanmuuttoviraston toimesta muusta syystä etsintäkuulutettu henkilö. Muusta syystä etsintäkuulutettuja henkilöitä koskevia tietoja (esim. tieto henkilön saapumisesta Suomeen) voidaan tarvita kyseisen henkilön aiheuttaman vakavan uhan tai muiden valtion sisäiseen tai ulkoiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien estämiseen. Velvollisuus tiedonluovutukseen olisi ulotettava koskemaan myös näitä tilanteita. Tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle on myös jätetty pelkästään omaisuuteen kohdistuvat etsintäkuulutukset. Esimerkiksi varastetuksi ilmoitettu passi saattaa löytyä Maahanmuuttoviraston toiminnan yhteydessä, sillä henkilöllisyyden varmistaminen on oleellinen osa maahantuloa ja oleskelua koskevien lupa-asioiden prosessia. Maahanmuuttovirastolla tulisi olla oikeus ilmoittaa etsintäkuulutetun passin löytymisestä poliisille oma-aloitteisesti, jotta se voisi takavarikoida asiakirjan.

Maahanmuuttovirasto toteaa, että sen lausuntokierroksella esittämiä täydennystarpeita on huomioitu esityksen jatkovalmistelussa. Maahanmuuttoviraston mukaan sen palvelupisteillä työskentelevien on kyettävä käytännössä yhteensovittamaan nyt säädettävä ilmoitusvelvollisuus muihin palvelutilanteeseen kuuluviin velvollisuuksiin. Esityksen kirjauksen mukaan Maahanmuuttoviraston ja poliisihallinnon olisi mahdollista keskenään sopia ja ohjeistaa tarkoituksenmukaisimmat toimintatavat ilmoittamisen mahdollistamiseksi, tarvittaessa myös palvelupistekohtaisesti. Maahanmuuttovirasto korostaa, että tiedonsaantioikeuden ja ilmoitusvelvollisuuden sujuva, mutta myös henkilöstön virkavastuunäkökulman ja palvelupisteiden henkilöstöturvallisuuden huomioiva toteuttaminen edellyttävät täsmällisten ja yksityiskohtaisten menettelyjen sopimista Maahanmuuttoviraston ja poliisihallituksen kesken.

Maahanmuuttovirasto ”nostaa vielä huomiona esille, että henkilön esittämiä asiakirjoja koskeva mahdollinen etsintäkuulutus voi olla erillisenä omaisuuttaa [sic] koskevana kuulutuksena, jolloin tiedonsaantioikeus myös näistä olisi tarpeellinen, jotta saadaan tieto siitä, onko asiakaan esittämä asiakirja kadonnut, varastettu, peruutettu tai mitätöity.”

Pakolaisneuvonnan mukaan ”Maahanmuuttoviraston ilmoitusvelvollisuus poliisille voi johtaa siihen, että henkilöt eivät enää uskaltaisi asioida Maahanmuuttoviraston palvelupisteissä. Kyse voi olla esimerkiksi ihmiskaupan uhrista, joka pyrkii laillistamaan oleskeluaan oleskelulupahakemuksen jättämällä. Tämä ei ole Maahanmuuttoviraston prosessien taikka yksilön näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Lisäksi säännöskohtaisten perusteluiden mukaan viraston ja poliisihallinnon olisi mahdollista sopia ja ohjeistaa tarkoituksenmukaisimmat toimintatavat ilmoitusvelvollisuuden mahdollistamiseksi, tarvittaessa myös palvelupistekohtaisesti. Mahdollisuus palvelupistekohtaisiin toimintatapaohjeisiin lisää riskiä eriäville käytänteille ja erilaiselle lain tulkinnalle. Pakolaisneuvonta vastustaa Maahanmuuttoviraston toimivallan laajentamista esitetyllä tavalla (ehdotettu henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 13 § 5 momentti).”

Helsingin kaupunki toteaa, että maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ”ehdotettujen tiedonsaantioikeuksien ja ilmoitusvelvollisuuksien osalta on sosiaalihuollosta tuotu esille huoli, että ne lisäävät yleistä epäluuloa palveluihin hakeutumista kohtaan ja johtavat siihen, että osa ulkomaalaistaustaisista ihmisistä ajautuu yhteiskunnan ulkopuolelle. Sääntelyn oikeasuhtaisuus on tarkasti arvioitava.”

Sisäministeriön vastaus: Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 13 §:n 5 momentti (10. lakiehdotus) on jatkovalmistelun aikana pyritty muotoilemaan siten, että se täyttää täsmällisyyden, tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden kriteerit. Maahanmuuttoviraston tiedonsaanti ja tietojen luovuttaminen on sen vuoksi sidottu sellaisiin etsintäkuulutuksiin, jotka koskevat henkilön kiinniottoa, pidättämistä tai vangitsemista. Poliisin tiedonsaantia kyseisistä etsintäkuulutuksista voidaan pitää painavan yhteiskunnallisen intressin mukaisena. Sisäministeriö pitää esityksessä olevaa rajausta tarpeellisena eikä kannata säännöksen soveltamisalan laajentamista tämän esityksen yhteydessä.

Sisäministeriö yhtyy Maahanmuuttoviraston näkemykseen, jonka mukaan käytännön menettelyistä sopiminen samoin kuin lainsäädännön kouluttaminen ja ohjeistus henkilökunnalle on tärkeää.

5 Eräitä muita huomioita

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että valiokunnan olisi aiheellista kiinnittää huomiota vielä seuraaviin seikkoihin: Esityksestä puuttuu kokonaisuutena lapsi- ja nuorivaikutustenarviot. Tiedonvaihdon laajentaminen vaikuttaa myös alaikäisiin ja nuoriin, jotka ovat haavoittuvassa asemassa arkaluonteisen tiedon käsittelyn suhteen. Nuorten suojelun näkökulmasta on tärkeää varmistaa, että tiedonvaihto ei johda ennakoivaan profilointiin tai valikoivasti kohdistuvaan kontrolliin, vaan tukee nuorten oikeutta tulla kuulluksi, kohdatuksi ja saada oikea-aikainen tuki. Tiedonvaihto ei saa korvata varhaista tukea tai monialaista yhteistyötä, vaan sen tulee vahvistaa niitä.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ei näe esityksen puuttuvan erityisesti nuorten oikeuksiin. Sitä vastoin esityksessä poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin tietojen luovuttamista pyritään mahdollistamaan erityisesti lapsen ja muun tärkeän yksityisen edun tarkoituksessa, joka sisältää myös nuoren edun. Lisäksi poliisin mahdollisuus saada yksittäisen henkilön läsnäolotieto sosiaali- ja terveydenhuollosta koskien rikoksesta epäiltyä lisää myös lasten ja nuorten hengen ja terveyden suojaa heidän asioidessaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloissa, kun poliisi voisi entistä paremmin puuttua näissä tiloissa tapahtuviin rikoksiin ja vaaratilanteisiin. Sisäministeriö ei tunnista, millä tavalla tiedonsaantia ja tietojen antamista koskevassa lainsäädännössä olisi kysymys ”valikoidusti kohdistuvasta kontrollista” tai ”ennakoivasta profiloinnista”. Tiedonvaihtosääntelyn ei voida tulkita korvaavaan monialaista yhteistyötä. Kuten kaikessa viranomaisten toiminnassa, myös monialaisessa yhteistyössä tietojenvaihto salassapitosääntelyn estämättä perustuu lainsäädännön edellytyksiin, ja siksi on myös monialaisen yhteistyön kannalta tärkeää, että poliisilla on mahdollisuus saada ja luovuttaa välttämättömiä tietoja myös rikosten ennalta estämiseksi. Sisäministeriö toteaa lisäksi, että opetus- ja kulttuuriministeriö ei lausuntokierroksella esittänyt tässä lausumiaan huomioita, joten niihin ei ole voitu jatkovalmistelun aikana kiinnittää huomiota.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että lainsäädännössä varmistettaisiin jatkossa poliisin oikeus saada eri valvontaviranomaisilta tietoja tehdyistä valvontahavainnoista, kun poliisille luovutettujen tietojen käyttötarkoituksena on rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen. Keskusrikospoliisi nostaa esiin myös muita huomioita koskien poliisin tiedonsaantioikeutta muilta viranomaisilta. Keskusrikospoliisi toteaa lisäksi, että tulisi vastaavasti mahdollistaa viestinnän välitystietojen luovuttaminen keskeisten kyberturvallisuusviranomaisten välillä. Edelleen on tunnistettu tarve myös rikosrekisteritietojen käyttämiseksi rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
25.5.2026

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö toteaa, että käsillä olevassa esityksessä ei ole esitetty muutoksia poliisilain 4 luvun 2 §:ään, jossa säädetään poliisin tiedonsaannista muilta viranomaisilta. Tämän esityksen yhteydessä ei siten voida arvioida kyseistä sääntely-yhteyttä.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@gov.fi | www.intermin.fi